Journal Arménien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte,
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Տ. ԳԱՅԱՅԵԱՆ
ՈՐՈՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Պապը Ալի ճատտէսի, 38

Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ ետ չեն տրուիր։

Մանզումէի Էֆքեար

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افكار

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղշ.	50 ղշ.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Արտասահմանի համար	25 Ֆր.	13 Ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար, տողը 5 ղրուշ,
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար
մասնաւոր պայմաններ։

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ «ՄԱՆԶՈՒՄԷ», ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ — 10 ՓԱՐԱ

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ
ՄԵԾԱՆՈՒՆ ՈՒՍՈՒՑՉԱՊԵՏ
ՌԷԹԷՈՍ ԷՖ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
ՇԱՀԵԿԱՆ ՅՕԴՈՒԱԾ ՄԸ

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆԸ

Չորրորդ շրջանի տարեմուտին ա... թիւ խոստացած էինք առեւտրական մէջ բաժին մը բանալ թերթիս մէջ։

Այսօր, մեր Դ. երեսը կը յատկացնենք այս կենսական նպատակին, ուր առեւտրական, ճարտարարուեստական, երկրագործական և տնտեսական ուրիշ ամէն տեսակ հարցերու վրայ պիտի խօսուի կանոնաւորաբար ամէն չորեքշաբթի օրեր։

Աւելորդ կը սեպենք մեր այս նոր ձեռնարկին կարեւորութիւնը շեշտել, քանի որ գործը ինքնին խօսուն է բացարձակապէս և հարկ չի ձգեր բացատրութիւններու։

Մեր այս նոր բաժնին խմբագրութիւնը սահմանուած է թերթիս խմբագիրներէն և Առաջնորդ Վաճառականաց ի հեղինակ Փիրայր Շիրակացի (Սիմէօն Ջէօմլէքճեան)։ Սակայն սիրով պիտի հրատարակենք նաեւ ձեռնհասներու կողմէ ղրկուած տեսութիւն կամ հարցում, աւելի զարկ տալու համար վաճառականական խնդիրներու ուսումնասիրութեան։

ՂՊՏԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՊԵՇՆԵՐՈՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՆԵՐԿԱՅԻՍ

ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՐԵՑԻՆ

Ժողովրդական բարեպաշտութիւն.— Ամէն եկեղեցիի և կրօնի, անոնց վարդապետութեան և սկզբունքներու առաջնակարգ ներկայացուցիչները հոգեւորականներն են բնականաբար։ Անոնք պէտք է կրօնա-բարոյական բարձր գաղափարներ քարոզեն և իրենց կենցաղավարութեամբ օրինակելի ըլլան համայնքին միւս անդամներուն։ Եթէ հոգեւորականութիւնը իր զարգացմամբ և ըմբռնումներով՝ իր հօտին մտաւոր-բարոյական մակարդակին կը հաւասարի, կամ նոյն իսկ իր ժողովրդեան շատ դասակարգերէն վար է իր զարգացմամբ, այն ժամանակ եկեղեցին կը կորսնցնէ իր կենսունակութիւնը և կը դառնայ չոր ու ցամաք արարողութեանց և սովորութեանց մարմնացում մը։ Քրիստոնէութիւնը կենդանի կրօնք մըն է և անոր սկզբունքները՝ իր հետեւողներուն ամբողջ մտքի, զգացումներու և կամքի աշխարհները պէտք է յափշտակեն, և զանոնք իրենց կեանքի ընթացքին մէջ ամենուրեք առաջնորդեն։ Այս է պատճառը որ հոգեւորականութիւնը ոչ միայն Ս. Գրքին կատարելապէս ծանօթ պէտք է ըլլայ, ո՛չ միայն անոր պարունակած պատմական, գրական, կրօնաբարոյական գաղափարները, որոնք որքան պարզ թուին, նոյնքան խորիմաստ են և վեհ, հիմնաւորապէս ճանչնայ, այլ և գիտնայ իրեն ժամանակակից փիլիսոփայական, գրական-գեղարուեստական և սովորական կեանքի առաջ բերած բարոյական հոսանքները և գրութիւնները և անոնց քրիստոնէական վարդապետութեան լոյսով թափանցէ և մաքրէ։ Միմիայն այսպէսով կրնայ է եկեղեցին ամբողջ կեանքին տիրել։ Հակառակ պարագային՝ թէ՛ հոգեւորականութիւնը և թէ՛ եկեղեցին աստիճանաբար կը կորսնեն իրենց բարերար նշանակութիւնը և անոնց տեղը կը բռնեն՝ ամէն տեսակէ վնասակար ուղղութիւններ և տեսութիւններ։

Այս տեսակէտէն ահա Ղպտիական եկեղեցին լաւ օրինակ մըն է մեզի համար։ Կրօնա-բարոյական մաքուր զգացում ի զուր կը փնտռուի հոն։ Ինչպէս որ տէրութեան մը հաւատարիմ հպատակ ըլլալը ինքնին նպատակ է և պարտք, նոյնպէս կրօնաբարոյական բարձր սկզբունքներ ունենալը ինքնին նպատակ է և պէտք չէ վարձքի յոյսով կատարուի, այլ համոզման ուժով, հաւատքի զօրութեամբ։ Պարապ բան է այսպիսի բաներ փնտռել Ղպտի եկեղեցիին մէջ։ Ժամերգութենէն առաջ կը նստին հոն եկեղեցիին մէջ մարդիկ և կը ծխեն։ Դանոնց բարձրաձայն խօսակցութիւնը և տղոց աղաղակը աւելի բաղնիքի տպաւորութիւն կը թողու, քան խորհրդաւոր կրօնական վեհ արարողութիւն մը։ Ժամերգութեան ընթացքին՝ համայնքին անդամներուն իրարու հետ ունեցած խօսակցութիւններէն և նկատողութիւններէն կը թուի թէ աւելի մեծ դիւրութեամբ ոչ-եկեղեցական մտքերու և զգացումներու գաղտնիքներու կազմել, քան կրօնական խորհրդածութիւններու։ Անսովոր երեւոյթ չէ նաեւ որ, քահանայ մը չի կրնալով Աւետարանի ղպտիական բնագիրը կարդալ, սկսի սակարկել ժամերգութեան միջոցին՝ աշխարհականի մը հետ, որպէս զի այդ գծուարին պաշտօնը ան յանձն առնէ։

Համայնքին այս արտաքին վարուելութեան համաձայն, աղտոտ է նաեւ եկեղեցիին ներքինը։ Ժամերգութեան գրքերը՝ չկարդացուելու չափ կեղտոտ են։ Այսպէս են նաեւ պատկերները, որոնք գլխաւորապէս Քրիստոսի Մկրտութիւնը, Համբարձումը, Ճաշումն և Յարութիւնը կը ներկայացնեն։ Պատկերները մեծ մասամբ փակուած են, որպէս զի անոնք ուղղակի չպաշտուին, և այս է պատճառը որ նոյն իսկ հոգեւորականները պատկերներու հանդէպ ոչ մէկ յարգանք ցոյց կուտան։ Ամէն եկեղեցիի մէջ կարելի է Մարիամ Աստուածածնի մանուկ Փրկիչը գրկը կամ Ս. Գէորգի (Մարի Գիրգիս) պատկերները տեսնել։ Ինչպէս որ Ս. Գէորգ վիշապ կ'սպաննէ, նոյնպէս ալ Դեմետրիոս և Միքայել հրեշտակ սատանաներուն կը յաղթեն։

Բոլոր ղպտիական եկեղեցիներու մէջ՝ Աւրբերք բարեխօսներ են և միջնորդներ, այս պատճառով անոնց տօնախմբումը յատուկ է բոլորին ալ։ Ղպտիներու ազգային ամենամեծ սուրբը Ամբա (Աբբահայր) Շընուտին է։ Բէնէ գաւառի բոլոր եկեղեցիները ունին անոր պատկերը և կը տօնեն յիշատակը հոգեգալուստէն 26 օր առաջ։ Երկրին ամէն կողմերէն մեծ բազմութիւն կը հաւաքուի հոն, «Սպիտակ վանքը», որովհետեւ ժողովուրդին մէջ այն հաւատքը կը տիրէ թէ, Աբբահայրը ժամերգութեան ինքը անձամբ ներկայ է և հրաշքներ կը գործէ։ Թէ այս վանքի և թէ մօտակայ Աբու-Բշայ (Հայր Բշայ) և թէ կարգ մը ուրիշ վանքերու բնակիչները վարդապետներ չեն, այլ ամուսնացեալ քահանաներ, իրենց ընտանիքներով։ Ասոնք վերոյիշեալ մուրացիկ հոգեւորականներէն են։ Մանաւանդ հունձքի ժամանակ դուրս կ'ելլեն ասոնք գաւառը ի ձեռին իրենց «հունձքը» ընելու։ Կը բնակին յաճախ եկեղեցիին մէջ և կը ծխեն ու կը խմեն իրենց սուրճը հոն։ Եկեղեցին է նոյնպէս իրենց ամենալաւ սալոնը։ Այսպիսի քահանաները հասարակութեան ամենաստորին և կասկածելի խաւերէն են և յաճախ վտանգաւոր ոճրագործներ կը պարունակեն իրենց շարքին մէջ։ Ղպտիները ունին 3 կուսանոց։ Կոյսերը կ'ածիլեն իրենց գլուխը և տարին միայն 2 օր՝ Ծնունդին և Զատկին՝ միս ուտելու իրաւունք ունին։ Պահքը առհասարակ շատ խիստ կը պահուի. «լաւ է պահքէն մեռնիլ՝ քան առանց պահքի ապրիլ», կ'ըսեն Ղպտիները, և եթէ մէկը գէշ մնունդէ մեռնի, կը մխիթարեն ինքզինքնին՝ ըսելով Ֆադայխոդներու պէս թէ, ատիկա Աստուծոյ կամքն էր։ Զատկէն առաջ Ղպտիները 55 օր պահք կը պահեն. առէ զատ ունին 44 և 40 օրուան 2 ուրիշ պահքեր, բնականաբար պէտ չարաթապահքերը չհաշուած։ Զատկի և Հոգեգալստեան մէջ անոնք ալ մեզի պէս պահք չունին։

Հապէշներու կամ Աբիսինացւոց եկեղեցին.— Հապէշներու և Ղպտիներու եկեղեցիներուն մէջ՝ թէ՛ վարչական, թէ՛ դաւանաբանական և թէ ծիսական տեսակէտէ այնքան առնչութիւններ կան որ, առանց Բ.ի՝ առաջինը հասկնալ գրեթէ անկարելի է։ Ծանօթ է այս եկեղեցիին և Հայոց Երուսաղէմի պատրիարքութեան ունեցած սերտ յարաբերութիւնները։ Ցուցուած գրելու առիթն ալ՝ Հապէշներու կոյսեր մեր Երուսաղէմի Յարութիւն Պատրիարքի տուած բարձր շքանշանը եղաւ։

Հապէշական եկեղեցին հիմնադիրն է Փրումէնտիոս, որ Աթանաս Աղեքսանդրացիէն եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ։ Միաբնակութիւնը մտաւ այստեղ 5—6րդ դարերուն Ղպտիներու միջոցով։ Ներկայիս՝ Հապէշ եկեղեցիի Հովուապետը Աղեքսանդրիէն կը նշանակէ Ղպտիներու Պատրիարքը (Պահրիբ)։ Այս սովորութիւնը անխափան հաւանականութեամբ 13րդ դարէն է միայն։ Այս դարուն՝ Աբունա Տակլա Հայմանոտ՝ որոշեց որ միմիայն Ղպտիները պէտք է կառավարեն Հապէշ եկեղեցին։ Միայն 16րդ դարուն՝ Ճիզուիտները ամբողջ դար մը յաջողութեամբ այս սովորութեան դիմադրեցին։ Աբունաները երկրի լեզուն և սովորութիւնները չեն գիտեր և Մենելիքները, Հապէշիստանի տիրապետողները որ եկեղեցին կը կառավարեն։ Վերջին 2 Հապէշ ... ագաւորները տեսնելով Ղպտիներու եկեղեցիին յետամնացութիւնը, կ'աշխատին իրենց եկեղեցին յարաբերութիւնները ընդհատել անոր հետ։ Նախկին Թագաւոր Եօհաննա՝ մօտեցաւ Օրթոտոքսներուն։ Ան Ցունաստանի Եօրկիոս Թագաւորէն քահանաներ և անձնական բժիշկ մը ուզեց։ Թագաւորը հմուտ բժիշկ մը ղրկեց և կրօնական հոգածութիւնը ձգեց Աղեքսանդրիոյ Պատրիարք Սօֆրոնիոսին, որ Նիկիտաիտիս անունով երիտասարդ աստուածաբան մը ղրկեց հոն։ Այժմու Աղեքսանդրիոյ Պատրիարք Փոթիոսը այս մասին դեռ ոչինչ ըրած է։ Ընդհակառակը Ռուսները շահագործեցին Հապէշներու այս ձգտումը և 1888ին, երբ Հապէշներու Թագաւորը Ռուսներու քրիստոնէութիւն ընդունելու 1000ամեակը շնորհաւորեց, ասոնք՝ հոգեւորական-քարոզիչներէ բաղկացած՝ շնորհակալութիւն տանող պատգամաւորութիւն մը ղրկեցին, որ մինչեւ հիմա հոն կը գործէ։

Հապէշական եկեղեցիին ներքին և արտաքին կազմակերպութիւնը գրեթէ բոլորովին ղպտականին նման է։ Անոր առանձնայատկութիւնն է՝ եբրայական ազդեցութիւնը։

Հապէշական աւանդութիւնը՝ իրենց արքայական ցեղը Սողոմոնի մէկ որդիէն և Սաբայի թագուհիէն յառաջ եկած կը նկատէ։ Հապէշական «Հաւատամքն» ալ, «Այս է իմ Հօրս, Իսրայէլի պետի, դաւանութիւնը» խօսքերով կը սկսի։ Եբրայական է նաեւ այն սովորութիւնը՝ որուն համեմատ փողոցը եկեղեցի պէտք չէ մտնէ, այլ գաւիթին մէջ ունկնդրէ։ Պատարագող քահանայապետը «Սրբութիւն Սրբութեան»ի մէջն է։ Այս վերջինին ամենախորին և մութ մասին մէջ կը գտնուի «Տապանակ Ուխտին» (Թապօտ) փոքրիկ քառասուն սեղանի ձեւով։ Այստեղ կը գտնուի ըստ Վրուբիլի մեծաքսի մէջ փաթթած խաչով փայտ մը վրան արձանագրութիւններով։ Այս սեղանին մօտ կը գտնուին Փրկչի, Մարիամ Աստուածածնի և սուրբերու պատկերներ։ Շաբաթն ալ կիրակի օրուան նման արարողութեամբ կը տօնուի։ Թլփատութիւնը նոյնպէս այս ժողովուրդի սովորութեանց եբրայականին հետեւիլը կը յիշեցնէ։

Այս է ահա այս 2 արեւելեան միաբնակ եկեղեցիներու արդի ընդհանուր վիճակը, որոնց մասին մեր երկու յօդուածներով տուած տեղեկութիւնները գլխաւորապէս, Լիւթքէի, Լէյնի և Բէմէի կը պարտինք։

Դ-ՐԹ. Յ. ԹՕՓՃԵԱՆ

Պարզ Խօսքեր

ԳՈԳՆՈՑԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Այս անգամ վարժուհի մըն է որ իր գոյութիւնը զգալի ընել կ'ուզէ գոգնոցի պատմութիւն մը յօրինելով։

Տեսարանը մանկապարտէզի մը մէջ է, հոն ուր ամէնէն աւելի պէտք կայ հոգեբանական նկատումներու։ Երկսեռ աշակերտները պիտի մասնակցին Հաղորդութեան Ս. Խորհուրդին։ Առջի օրուընէ պատուէր եղած ըլլալով մաքուր գոգնոց հագնիլ, վարժուհին կ'ափսոսհնութեան։ Ամէնուն գոգնոցներն ալ ծուփ ծուփ կը ծփան, պատիւ բերելով Հայ տանտիկիններու մաքրասիրութեան։ Միայն աղջկան մը գոգնոցը թէեւ մաքուր, բայց նոր չէ, ինչպէս է միւսներունը։ Վարժուհին կը պայրանայ և պատճառը կը հարցնէ անմեղ աղջնակին որ ի զուր միտք կը չարչարէ հինին և նորին տարբերութիւնը հասկնալու համար... Տղոց աշխատակիցներուն պէս։ Հետեւանքը շատ ծանր կ'ըլլայ։ Աղջնակը կը զրկուի Եկեղեցւոյ յարաբերութենէն, այսինքն Հաղորդութեան Ս. Խորհուրդի մասնակցութենէն, որովհետեւ հոգին մաքուր է, գոգնոցն ալ նոյնպէս, միայն թէ կերպասը նոր չէ։

Ո՛վ բծախնդրութիւն հոգեբան վարժուհիներու։

ՍԻՄԷՕՆ ՏԵՐՈՒՆԻ

ԾՈՎԱԿԱԼ ԹՕԿՕ
ՃԱՊՈՆԱԿԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԻՆ
ՎԵՐԻՆ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ

Առեւտրական Կեանքը

ՔՐՕՆԻԿ

Դանքաններու և սակարաններու գլխաւոր դէպքերուն, դրամական ուշագրաւ երեւոյթներուն և վերջապէս զանազան հրապարակներու սեղանաւորական կեանքին նուիրուած Քրօնիկ մը շահեկանութենէ և օգտակարութենէ զուրկ պիտի չըլլայ կարծենք։

Այս անգամ, իբրեւ յառաջաբան, ընդհանուր տեսութիւն մը՝ վերջացող տարւոյն սեղանաւորական գլխաւոր երեւոյթներուն վրայ։

Անցեալ տարեշրջանին, մեծապէս ինկաւ արծաթին արժէքը. հակառակ կարգ մը երեւոյթներու և հակառակ մանաւանդ ճերմակ մետաղի ընթացքին լաւ բռնուելուն՝ Լոնտոնի հրապարակին վրայ։ Արծաթը առաջ միս մինակ կը տիրէր բովանդակ Ծայր. Արեւելքի մէջ,— Հնդկաստանէ և Ճարոնէ զատ—, երբ Սիամի կառավարութեան ձեռք առած միջոցները, դրայի գաղթավայրերու և մինչեւ Չինաստանի մէջ եղած ջանքերուն միանալով, դրամական նոր կազմակերպութիւն մը առաջ բերին։ Սիամի կառավարութիւնը արծաթին տեղ ոսկին ըրաւ իբրեւ դրամական խարիսխ և արծաթ թիքալին համար սահմանեց հաստատուն գին մը՝ անգլ. ոսկիի համեմատութեամբ։ Նոյն պահուն, անգլ. և ֆրանս. կառավարութիւնք յանձնաժողովներ կազմեցին ուսումնասիրելու համար թէ պատշաճ էր նմանօրինակ փոփոխում մը ի գործ դնել Սիամի մերձակայ իրենց գաղթավայրերուն դրամական դրութեան մէջ։ Անգլ. յանձնաժողովը երկար ու մանրազնին ուսումնասիրութիւն մը կատարեց, որուն արդիւնքը հրատարակուեցաւ վերջերս։ Համոզուած գոյացնելէ ետքը որ դրամական դրութիւններու

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. երես)

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 45

ՔՕՍՄՕՍ

ՈՍԿԻՆԵՐՈՒ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

ՎԷՊ

ՑԵՂԱԿԱՆ-ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

Զ.

Լիւքսէմպուրկի հիւրանոցին ծառան՝ Եանի՝ Կաէկուաէի հետ առանձնաբար տեսակցելէն ու անկէ ոսկի մը պարգեւ շորթելէն ի վեր այն օրուան քաղցր յիշատակովը կ'օրօրուէր շարունակ։ Բըթի Շանի թարմ և ընտիր գարեջուրը, համեղ աղանդերներն ու բազմախորտիկ ճաշը անմոռանալի տպաւորութիւն մը թողած էր խեղճ ծառային վրայ, որ կեանքին մեծագոյն մասը հիւրանոցին սեղանին աւելցուկները և շատ անգամ ալ ամենապարզ կերակուրներ ուտելով կ'անցընէր։ Ուստի այն յիշատակելի ...

մեծահարուստ երիտասարդին շռայլած մէկ ոսկիի պարգեւը ա՛լ աւելի հրապուրած էր զինք և հիմա անհամբեր կ'սպասէր խոստացուած երկրորդ ժամադրութեան, վստահ ըլլալով որ առջինէն ո՛չ նուազ հաճելի ու արդիւնաւոր պիտի ըլլար իրեն համար։ Ասիկայ բացառիկ բախտաւորութիւն մը կը նկատէր որմէ կարելի եղածին չափ շատ օգտուելու միջոցներուն վրայ կը խորհէր։ Աղքատութիւնը այնչափ ծանր ազդած էր խեղճ ծառային սրտին, որ դրամ շահելու համար որոշած էր ձեռքէ չփախցնել ո՛ և է միջոց և ամէն լաւագոյն առիթ մը չէր կրնար ձեռք անցընել։

Հակառակ խոնարհ պաշտօնին բաւական ուշիմութիւն ունէր Եանի և կը կարծէր որ Կաէկուաէ իրմէ խնդրելիք ծառայութիւնը հիւրանոցին յաճախորդներէն մէկուն վերաբերող խնդիրի մը ուրջ պիտի դառնար։ Մտքովը կը զններ, կը չափէր և ծերուկին կնոջմէն ու Հրաչեայէն ուրիշ ո՛ և է մէկը չէր գտներ որ կարող ըլլար շահագրգռել երիտասարդը։ Կ'ենթադրէր որ, կա՛մ կնոջ գեղեցկութիւնը լսելով հրապուրուած է անկէ Կաէկուաէ և կամ Հրաչեայի հետ կապ մը ունի, քանի որ ան ալ Հայ է։ Աս երկուքէն դուրս հաւանականութիւն չէր գտներ և երկրորդ ժամադրութեան պահուն խօսակցութեան առատ նիւթ հայթայթելու տենչով շարունակ գեղանի կնոջ ու երիտասարդին հետամուտ կ'ըլլար հիւրանոցին մէջ ու անոնց ամէնէն աննշան մէկ շարժումն իսկ ուշադրութենէ չէր վրիպեցներ։

Բըթի Շանի տեսակցութեան հետեւեալ օրն իսկ այս կցորդութեան յանձնած էր Եանի և սկսած էր իր հետապնդումին։ Ենթականերուն կասկած չարթնելու համար շատ բնական ընթացք մը կը հետեւէր ու ծառայելու պատրուակով՝ չէր հեռանար անոնց շրջանակէն։ Եթէ ինք օրուան ո՛ և է ժամուն բացակայէր հիւրանոցէն, ճարտար դարձուածքներով կը խօսեցնէր պաշտօնակիցներն ու բան մը չէր փախցըներ անցած դարձածներէն։ Գիտէր արդէն ծերուկին կնոջ Հրաչեայի հանդէպ տածած սիրալիր զգացումները և պնդէտ կ'սպասէր անոնց մէկ վճռական անխոհեմութեան, որպէս զի աւելի դրական ապացոյցներ ունենար ձեռքը ու ապագային կարող ըլլար օգտակարապէս գործածել զանոնք։

Ծերուկը օր մը դուրս ելած էր հիւրանոցէն, առանձին ձգելով սենեակին մէջ գեղանի կինը, որուն վրայ կարծես օր օրի կ'աւելցնէր նախանձոտութիւնը։ Եանի մինչեւ այն ատեն չէր համարձակած ուղղակի երկու խօսք ընել անոր, ո՛չ իսկ պէտքը զգացած էր այդ անհարկի փութկոտութեան և սակայն քանի որ հիմա մասնաւոր նպատակի մը կը հետապնդէր, մանկամարդ կնկան գաղափարները շօշափելու դիտումով պատրուա՛կ մը ստեղծեց ու ներս մտաւ սենեակէն։ Հիանալի գեղեցկութեամբ օժտուած չքնաղ կինը պատուհանին առջեւ քովընտի նստած պատկերազարդ հանդէս մը կը թղթատէր, մերթ ընդ մերթ գաղտագողի ակնարկներ ուղղելով պողոտային անցուդարձ ընողներուն վրայ։ Ծերուկը իր նախանձոտութեան չափով ալ խորամանկութիւն ունէր և յաճախ հիւրանոցէն մեկնելէ առաջ, փողոցին մէկ խորը պահուըտելով ժամերով գաղտնաբար կը հսկախուզէր կնոջն ընթացքը ու վերադարձին կ'ցկէժ կը խորհէր հարիւրաւոր ոչնչաբանութիւնները խընդիր ընելով, ուստի մանկամարդ կինը ծերուկին յիմարութիւններէն զգուշանալու նախահոգութեամբ, քովընտի մը նստած՝ մերթ կը կարդար ձեռքի հանդէսը և մերթ ալ ակնարկը դուրս կ'ուղղէր, ինք չերեւնալով անցորդներուն, որպէս զի նոր չարախօսութիւններու առիթ չտայ ծերուկին։

Ծառային սենեակէն ներս մտնելը ընաւ ուշադրութիւնը չգրաւեց տիկնոջին որ կարծելով թէ սովորական սպասարկութեան մը համար եկած է, շարունակեց իր ընթերցումը՝ կատարեալ անտարբերութեամբ։ Եանի սկսաւ աջ ու ձախ, անմտորմ ձայներ, դղըրդիւններ հանեց տիկնոջ ուշադրութիւնը իր վրայ դարձնելու և անոր հետ խօսքի բռնուելու խորամանկութեամբ, և սակայն այս միջոցներէն և ոչ մին արդիւնք ունեցաւ, անկայ ձեռքի հանդէսին նուիրուած էր կարծես ու չտեսնելու, չլսելու անզգայութեան մատնուած։ Ասանկ առիթ հազիւ շաբաթը մէկ երկու անգամ կը պատահէր, ծերուկին բացակայութիւնը հազուադէպ էր, ուստի ծառան ամէն պարագայի մէջ տիկնոջ հետ խօսակցութեան մը սկսելու համար, սուտ մը յօրինեց ու պատկառոտ դիրքով մը,

—Տիկինը կը թոյլատրէ՞ արդեօք որ բան մը խօսիմ իրեն, ըսաւ։

Գեղանի կինը դիրքը չփոխելով, աչքերը ծառային վրայ սեւեռեց ու սպասողական ձեւ մը առնելով,

—Կրնաք խօսիլ, պատասխանեց։

—Այս առտու, մաքուր հագուած տարէց կին մը հիւրանոց եկաւ ու Մատամ Սօլարի անունով մէկը փնտռեց, ըսաւ, և որովհետեւ ատանկ մէկու մը գոյութենէն տեղեկութիւն չունէի, «ատանկ մարդ չկայ» ըսելով ճամբեցի կինը. ետքը սկսայ զղջալ անխելքութեանս վրայ թէ, արդեօք ձեզի հե՞տ տեսակցելու եկած էր ու սխա՞լ մը գործեցի։

—Ո՛չ, պատասխանեց տիկինը, ես Մատամ Սօլարի չեմ։

Մատամ Սօլարին փնտռող կինը, վստահապէս չէր գիտեր թէ փնտռած տիկինին անունը Սօլարի է, յարեց Եանի, խօսքին թելը չփախցնելու համար երկրորդ սուտ մ'ալ յերիւրելով, չփոթ կերպով միայն կրցած էր միտքը պահել այդ անունը, աւելի սա պարագային վրայ կը շեշտէր թէ, իր փնտռածը մանկամարդ ու գեղանի տիկին մ'է որուն համար ըսեր են իրեն թէ, մեր հիւրանոցը կը բնակի։

Ծառային այս բացատրութիւնը հետաքրքրութիւնը չարժեց տիկնոջ ու ա՛լ աւելի ուշադրութեամբ վերաբերուելով.

— Նախապէս կը ճանչնա՞յ եղեր այդ փնտռած տիկինը, հարցուց։

— Ո՛չ, չեմ ճանչնար, ըսաւ, ուրիշի մը կողմէ կուգայ եղեր խիստ կարեւոր տեսակցութեան մը համար։

— Ասանկ յաճախորդ մը ունի՞ք հարցուց տիկինը, թերթը գետին ձգելով ձեռքէն։

Ծառան այս յաջող սկզբնաւորութենէն վերջին ծայր գոհ.

— Ո՛չ տիկին, ըսաւ, ձեզմէ ուրիշ ո և է մէկը չկայ որ յարմարի այն կնոջ փնտռած տիկինին. ի՛նչ մեղքս պահեմ ես թէեւ մտադրեցի պահ մը ձեզի ներկայացնել, բայց պարոնէն քաշուեցայ

(Շարունակելի)

ԱՐՏԱՔԻՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՎԼԱՏԻՎՈՍԹՈՔԷՆ ՆԱՄԱԿ

Վլատիվոսթոք, 10 Մարտ

Այսօր միայն ժամանակ կը գտնեմ ձեզի գրելու, ինչպէս խոստացայ անցեալ ամսուն երբ Վլատիվոսթոքէն անցայ։ Արդէն պաշտօնական հեռագիրներուն միջոցաւ գիտէք Վլատիվոսթոքի ռմբակոծութեան իրողութիւնը։ Ձեզի պիտի գրեմ անոր մանրամասնութիւնները։

Նախ և առաջ, պահեցէ՛ք միշտ ձեր լաւ կարծիքը մեր բերդին վրայ, ինչպէս մենք հոս կը պահենք զայն։ Թէև ամրութեան երկրորդական մասերը դեռ աւարտած չեն, բայց Վլատիվոսթոքի միջնաբերդը անառիկ է։ Ու և է արգիլինք առաջ չերաւ այն ռմբակոծութիւնը, զոր Ճաբոնցիք Փետր. 22ին շնորհ ըրին մեզի, անշուշտ վախցնելու համար մեզ։ Եւ եթէ չորս զաւակի տէր հէք յղի կին մը չսպաննուէր քաղաքին ցած մէկ թաղին մէջ ռումբի կտորէ մը, աւելի պիտի խնդայինք այս անվնաս հրախաղութիւններուն վրայ։

Կարգով սկսելու համար, ըսենք թէ Անտրոսէնքով անուն խուզարկիչ նաւազ մըն էր որ զարմանալի արագութեամբ և ճշդութեամբ նշանակեց և հասկցուց Ճաբոնցիներուն գալուստը՝ զանոնք ծովուն բացերը տեսածին պէս, հասկցուց անոնց ռազմագիտական նպատակը, իրենց մարտանաւերուն թիւը և տեսակը։ Երբ թշնամի նաւատորմը Ասքոլտ կղզիէն անցաւ դիրք բռնելու և մեր վրայ թնդանօթ արձակելու համար, նոյն խուզարկիչ նաւազը ճաբոնական նաւատորմին ետեւը աշխատելով, կը շարունակէր իր հաղորդակցութիւնները բերդին հետ, և թշնամիին բոլոր շարժումները կը նշանակէր Մաքէզէլ ամրոցին, որ ուղղակի հաղորդակցութեան մէջ էր Անտրոսէնքովի հետ։

Կրնաք մտածել թէ աղմուկը քաղաքին մէջ տարածուեցաւ արագ արագ, բայց որովհետեւ ցերեկ բարի էր, ահուսարսափ տեղի չունեցաւ։ Ուսուրիի ծովածոցէն թնդանօթի երկու հարիւր հարուածէ աւելի արձակուեցան մեր ամրոցներուն վրայ, բայց անոնցմէ ոչ մէն վնասուեցաւ, ո՛չ մեր բերդերէն, ոչ ալ մեր մարտկոցներէն։

Մահաբեր արկածը տեղի ունեցաւ ծովածոցին խորը, ուր կարգաւ շարուած էին մեր յածանաւերը և կամաւոր նաւատորմը։ Ռումբ մը ինկաւ տընակի մը վրայ ուր կը բնակէր Քոնտաքով անուն գործաւոր մը՝ զօրանոցին մօտ։ Քոնտաքով հոն չէր, բայց իր կինը, յղի և մայր չորս զաւակներու, խոհանոցը կը գտնուէր։ Անկէց անցնող Ջինացի մը սարսափահար եղաւ, և փողոցը պառկեցաւ գետնին վրայ, և կարծուեցաւ թէ մեռած է։ Բայց քանի մը վայրկեան վերջ ողջ առողջ ոտք ելաւ։

Քիչ յետոյ ուրիշ ռումբ մը կը պայթէր ծովային պաշտօնատան բակին մէջ և թեթեւապէս կը վիրաւորէր հինգ նաւազ, առանց նիւթական ո և է վնաս գործելու։

Վերջապէս երրորդ ռումբ մը առաջ կը բերէր հետեւեալ դէպքը։ Հետեւակազօրաց գնդապետ Նուքով, ռուսական սովորութեան համեմատ, կը պահէ բանակին գանձարանը եւ զօրագունդին դրօշը իր սեփական տան մէջ։ Այս տունին վրայ ինկաւ երրորդ ռումբը։ Մտաւ ննջարանին մէջ, ուր մարդ չկար, խորտակեց վառարանը, և միջնորմը ծակելով գնաց պայթեցաւ այն սենեակին մէջ ուր կը գտնուէր պահակ մը զօրագունդին գանձարանին մօտ։

Հրաշքով զինուորը բան մը չեղաւ։ Ջնուր և հողի ցեխեր միայն ընդունեց երեսն ի վեր։ Գնդապետը զօրանոց գացած էր իր մարդոց գլուխը անցնելու համար, բայց Տիկին Նուքով տունը կը գտնուէր։

Պահակը պոռաց իսկոյն.— «Տունը պիտի այրի։ Ազատեցէք դրօշը և գանձարանը։»

Տիկին գնդապետուհին պաղարիւնութեամբ դրօշը առաւ եւ տունէն դուրս հանեց, պահակն ալ թանկագին արկղը կ'առնէր կը տանէր աւելածուի մը օգնութեամբ, եւ երբ պահակի դիրքը նորէն կը բռնէր մօտակայ բնակարանի մը մէջ։ Թող որ հրդեհ տեղի չունեցաւ։

Այս պահուս բազմաթիւ հետաքրքրքիններ, միւսներէն աւելի յանդուգն, փոքրիկ կարաւաններ ձեւացնելով բլուրներուն վրայ կ'երթային քաղաքէն երեք քիլոմէթր հեռի, Ճաբոնցիներուն թնդանօթաձգութիւնը դիտելու, որպէս թէ ծովուն վրայ պարզ ռազմափորձ մը պիտի դիտէին։

Երբ Ճաբոնցի՛ք իրենց կրակը դադրեցուցին, հետաքրքրքինները իրարու ետեւ նայեցան ըսելով.—

«Աս է եղե՞ր։»

Եւ երեկոյին թատրոնին մէջ ներկայացումը շատ ոգեւորուած եղաւ, իւրաքանչիւր ոք կը խօսակցէր Վլատիվոսթոքի կրած այս կրակի մկրտութեան վրայ։ Բնակիչներուն ոգին կատարելապէս հանդարտ էր և պաղարիւն։

Երբ նախընթաց օր ճաբոնցի ռմբակոծողները նորէն երեւցան բացերը, անվեհեր հետաքրքրքինները նորէն կազմեցին իրենց կարաւանները բլուրներուն վրայ վազելով դիտելու Ճաբոնցիներուն թնդանօթաձգութիւնը։ Բայց այս անգամ այն ռմբակոծող պարոնները Վլատիվոսթոքի առջեւէն անցան առանց բարեւ տալու մեզի։

Բերդերը բնաւ թնդանօթ չարձակեցին, որպէս զի մեր հակառակորդները չիմանան մեր թնդանօթներուն տարողութիւնը։ Թող որ ռումբ վատնելը չէր արժեր, եւ մեր բերդերուն թնդանօթաձիգները իրենց սկսնակի արհեստը վերապահեցին աւելի լուրջ առիթի մը, եթէ ներկայանայ։

Պիտի կրկնապատկեն իրենց արթնամտութիւնը, որովհետեւ քիչ ատենէն պիտի ունենանք եղանակ մը ուր Վլատիվոստոք յաճախ կը պաշարուի մշուշներով, առաւօտուն մանաւանդ, մինչեւ կէս օր։ Այս մշուշները՝ սառնահալին ժամանակ պատահելով՝ յաճախ կը կրկնուին, եւ շատ թանձր են։ Ոչ յարձակողականի և ոչ պաշտպանողականի կը յարմարին։

Բեթերսպուրկի Քաղաքապետը հետեւեալ հեռագիրը ղրկեց Բարիզի Քաղաքապետութեան Խորհուրդի Նախագահին, որ ցաւակցական հեռագիր ուղղած էր Մաքարովի մահուան և Բեթրօբավլովսքի ընկղման վրայ.—

«Ջերմ շնորհակալութիւն ձեր եղբայրական համակիր զգացումներուն։ Այս յարգանքի ցոյցը, որ առաջ կուգայ ա՛յնպիսի երկրէ մը որ մեր հայրենիքին հետ կապուած է անկեղծ բարեկամութեան կապերով, սրտագին երախտագիտութեան արձագանգ մը կը գտնէ Բեթերսպուրկի բնակիչներուն սրտին մէջ, որ ամբողջ ռուս հայրենիքին սրտին հետ ահաբեկած է Ռուսիոյ դժբախտութեան վրայ։ Աղէտքի և վշտի օրերուն մէջ է որ կը ճանչցուին ճշմարիտ բարեկամները։»

Բորթ Արթուրի յարակից ծովեզերքները կը նետուին բազմաթիւ դիակներ։ Մեծ մասը բոլորովին անճանաչելի են։ Սակայն կը կարծուի թէ ծովակալ Մաքարովի դիակն ալ ծովեզերք նետուած է։ Եթէ իրողութիւնը ճշդուի, մարմինը մեծ շքեղութեամբ Ռուսիա պիտի բերուի։

ՍԻՐԻԼ ՄԵԾ-ԴՈՒՔՍԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ-Դուքս Սիրիլ Խարպին ժամանեց Ապրիլ 18ին։ Իր վէրքը ծանր չէ։ Վզին և թեւամասներուն վրայ այրուցքէ կը տառապի։ Բեթրօբավլովսքի աղէտքին վրայ հետեւեալ պատմութիւնը կ'ընէ.—

Պայթումի պահուն կը գտնուէր նաւակամուրջին վրայ։ Ծովակալ Մաքարով զրահաւորին միւս ծայրն էր։ Իրեն անանկ երեւցաւ յանկարծ թէ ամբողջ աշխարհը աներեւոյթ կ'ըլլար։ Կուրացուցիչ և լափլիզ բոցեր կը բարձրանային օդին մէջ։ Մեծ-Դուքսը բաւական գիտակցութիւն ունեցաւ զգալու որ Բեթրօբավլովսք կը սկսէր ընկղմիլ առաջակողմէն։ Նաւակամուրջին վրայ դիակներ փռուած էին։ Գիտակցութիւնը ունեցաւ դէպի ետեւ երթալու հարկին վրայ, ուրկէց կրնար հաւանաբար փախչիլ։ Կը յիշէ իր ճամբայ մը բանալը բոցերուն և ծուխին մէջէն. հեղձուցիչ կազերու արտաբուխումներ վեր կը բարձրանային, և հրաշալի զօրութեամբ մը պարտաւորուեցաւ կռուիլ ջուրերուն հետ զրահաւորին ետեւի կողմը հանելու համար։ Իսկոյն թաղուեցաւ ջուրին տակ, և ա՛յն ատեն միայն նորէն վեր բարձրացաւ երբ զգաց իր քունքերուն պատռելու աստիճան ճընշումը։ Ջուրին երեսը ելածին պէս կրցաւ ձեռք ձգել ծածանող բեկոր մը, և ուրիշ նաւաբեկեալի մը օգնութեան կը պարտի իր ազատութիւնը։ Բեթրօբավլովսք աներեւոյթ եղած էր։ Վերջը միայն իմացաւ թէ պայթումին և ընկղմումին միջեւ մէ՛կ վայրկեան միայն անցած էր։

Ինքեաւէ կը հեռագրուի թէ վերջին աստիճան ծանր բաներ տեղի կ'ունենան Լիաօթունկ թերակղզիին մէջ։ Այս հեռագիրը զարնուած պահուն կը հաստատուէր թէ նոր ճակատամարտ մը կը մղուի Բորթ Արթուրի շրջակայքը։

Բեթերսպուրկէ ալ հեռագիր մը կը յայտարարէ թէ Բորթ Արթուրի դէմ նոր յարձակում մը կը մղուի։

Լուր կայ թէ Վլատիվոսթոքի ռուս նաւախումբը ճաբոնցի զօրք տանող փոխադրանաւ մը ընկղմեր է։ Ուրիշ մեկնութեան մը նայելով, երկու ճաբոնական յածանաւեր վնասուեր կամ ընկղմեր են։ Բայց Ռուսիոյ ծովային պաշտօնատան մէջ այս լուրերը չեն հաստատուիր։

Եալուի վրայ չորս ռուս զօրագունդեր միայն մնացեր են։ Երկու օրէ ի վեր բազմաթիւ չինացի գաղթականներ Թիէնձին կը հասնին Մանչուրիոյ զանազան կողմերէն։

ՎԻԼՀԷԼՄ Բ. ԵՒ Մ. ԼՈՒՊԷ.— Վիլհէլմ կայսր իր Միջերկրականի ծովային պտոյտին ծրագիրը փոխեց հետագայ շարժառիթներով։ Ռուսաճաբոնական Պատերազմին լուրերը երկարելով կը ծանրանան։ Բեթրօբավլովսքի աղէտքէն վերջ Ռուսք որոշած ըլլալով նաւային արկածախնդրութիւններ չընել, և ցամաքի վրայ կռիւները սկսելու համար ալ դեռ բաւական զօրք չունենալով, առ այժմ պիտի զգուշանան ո և է վճռական յարձակումէ։ Արդ, այս պայմաններուն մէջ Վիլհէլմ Բ. շուզեր հեռանալ այնպիսի կեդրոնէ մը ուր միջոցներ ունի անյապաղ տեղեակ ըլլալու պատահականութիւններուն։ Իտալիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ դարձեալ կը շարունակեն յուսալ թէ Ծ. Սրեւելեան դէպքերը շարժառիթ մըն են հանդիպում մը առաջ բերելու կայսեր և Մ. Լուպէի միջեւ։ Միջազգային քաղաքավարութենէ մը աւելի շարժառիթ մը կրնայ համարուիլ ասիկա։

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ.— Սպանիական կառավարութիւնը դիւանագիտական բանակցութիւններու ձեռնարկած է անգլեւֆրանսական համաձայնութեան հետեւանօք։ Այս մասին մեծ վիճաբանութիւններ տեղի պիտի ունենան Սպանիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, որ ի մօտոյ պիտի գումարուի։

ԳՈՐԾԵՐԸ ԹՐԱՆՍՎԱԼԻ ՄԷՋ.— Լիտէնպուրկ գաւառակին մէջ Պօէրներուն դիտաւորութեան վրայ կասկածներ արթննալով, ոստիկանութիւնը հալածեց և գերի բռնեց հօթը ծերուոր Պօէրներ, որոնք դաւաճանութեան ամբաստանութեամբ պիտի հանուին տեղացի դատաւորին առջեւ։

ԲՐԻՆՁԻ ԹՐԸՍԹԸ.— Ամերիկացի միլիոնատէր Մր. Ճօն Կէյթս այս պահուս կազմակերպելու վրայ է Բրինձի Թրըսթ մը, իր հակակշիռին տակ առնելու համար Միացեալ Նահանգաց Բրինձի ամբողջ արտադրութիւնը։ Կը հաստատուի թէ այս Նոր Թրըսթը ահագին դրամագլխով մը պիտի կազմուի։

ԲԱՄԲԱԿԻՆ ԽՆԴԻՐԸ.— Կը ծանուցուի թէ ի մօտոյ բամբակի գործարանատէրները միջազգային համաժողով մը պիտի գումարեն Ցուրիխի մէջ, ուսումնասիրելու համար թէ ո՞րն է լաւագոյն միջոցը արգիլելու համար բամբակի մենավաճառը կամ ուրիշ շարիքները որոնցմէ կը վնասուի բամբակի ճարտարարուեստը։ Համաժողովը կարելի եղածին չափ շուտ տեղի պիտի ունենայ Հոգեգալուստէն առաջ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՑԵՐԵԿՈՒԱՆ ԵՒ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԲԵՏԵՐՍԲՈՒՐԿ, Ապրիլ 25.— Պաշտօնական հեռագրերը կը հաստատեն թէ ամսոյս 22ին ամէն ինչ հանդարտ էր Եալուի վրայ։ Ապրիլ 21ին, Ճաբոնցիներուն հետ ռուսական ջոկատի մը ունեցած ծանօթ ընդհարման միջոցին, ճաբոնական նաւակ մը ընկղմեցաւ ռուսական թնդանօթներուն կրակին տակ։

—Զօր. Բֆլուկ Բորթ Արթուրէ կը հերքէ այն լուրը թէ, Ճաբոնցիք Եալու գետը անցած ըլլան։

ԹՕՔԻՕ.— Կէնսանէ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ, Վլատիվոստոքի նաւաբաժնէն երեք յածանաւ Կէնսանի նաւահանգստին մէջ երեւցան և ճաբոնական Կօեա-Մարու առեւտրական շոգենաւը ընկղմեցին։

ԲԵՏԵՐՍԲՈՒՐԿ.— Նիքօլա Ակադեմիային նախագահ զօր. Կլասով հանրային կրթական նախարարութեան վարիչ անուանուեցաւ։

—Զարը Վլատիմիր Ալեքսանդրովիչ մեծ դուքսին տուաւ, ի վարձ իր զինուորական արժանիքին Նիքօլա Ա., Աղեքսանդր Բ., Աղեքսանդր Գ. և Նիքօլա Բ. Զարերուն ադամանդեայ լուսանկարները, որոնք կուրծքի վրայ կրելու սահմանուած են։

ՔՈԲԵՆՀԱԿ.— Դանիոյ և Շուէտ-Նորվեկիոյ կառավարութիւնները համաձայնեցան այս երեք երկիրներու չէզոքութեան վերաբերեալ միօրինակ պայմաններու վրայ։

ԼՈՆՏՈՆ.— Թօքիոյէ առնուած տեղեկութիւններ կը ծանուցանեն թէ, Ճաբոնցիք զօրք ցամաք հանած են Դաքուշան (Եալուի և Տալնիի միջեւ, մանչուրիական եզերքին վրայ)։ Կը հաստատուի թէ Ճաբոնցիք երկրորդ զօրաբանակ մը ցամաք պիտի հանեն Եալու գետէն անցնելու փորձ փորձելէ առաջ։

ՎԻԷՆՆԱ.— Բորթ-Արթուրի մէջ կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ և բոլորովին պաշտպանողական վիճակի մէջ դրուած է։ Ցկար կէտերը ամրացուած են, պահակ զինուորներու թիւն ալ մեծապէս աւելցած է։ Մէկ տարուան ուտելիք և ռազմամթերք կայ։ Սէուլէն առնուած լուրերու նայելով Ճաբոններուն գրաւման գիծը կ'երկարի Եոնկանփոյէն մինչեւ Վի-Ճու։ Ռուսերը ամուր դիրքեր գրաւած են Ան-Ճուի մօտ։ Ճաբոնները զինուոր ցամաք հանած են Եոնկ-Շունկի շրջականները և ամրութիւններ կը շինեն։

ԼՈՆՏՈՆ.— Նիւ-Զուանկէն կը հեռագրեն Ռիւթէրի թէ անգլիական, իտալական, ֆրանսական և ամերիկեան լրագիրներու թղթակիցներէն ութը հոգի, Մուքտէն երթալու արտօնուած ըլլալով, Նիւ-Զուանկէն ճամբայ ելեր են։ Ռուսական բանակին շարժումներուն հետեւելու համար ամենէն առաջ արտօնութիւն ստացող թղթակիցները ասոնք են։

ԲԵՏԵՐՍԲՈՒՐԿ.— Այս շաբթու ցամաքային և նաւային բարձրաստիճան սպաներէ յանձնաժողովներ պիտի գումարուին և կատարուելիք խորհրդակցութեանց ներկայ պիտի գտնուի նաեւ Սքրիտլով ծովակալը։ Անկէ զատ կայսեր նախագահութեամբ ալ պատերազմական յանձնաժողով մը պիտի գումարուի, որուն պիտի մասնակցի դարձեալ Սքրիտլով ծովակալը։

ՎԵՆԵՏԻԿ.— Հօհենցոլլէռն զբօսանաւը հոս հասաւ, իր մէջ ունենալով Վիլհէլմ կայսրը։

ՀՌՈՄ.— Լուպէ նախագահին ի պատիւ տրուած հանդիսական ճաշին միջոցին, Թագաւորը բաժակ առաջարկեց Մ. Լուպէի և Ֆրանսայի կենաց, մանաւանդ հետեւեալը ըսելով.— «Մեր կառավարութիւնները գործակցելով խաղաղութեան պահպանման, այն գերագոյն բարիքին զոր բոլոր Տէրութիւնները միշտ առաւել եւս ամրապնդելու կը բաղձան, և քաղաքական դաշնագիրը ստորագրելով, ընկերային խաղաղութիւնը ամրապնդեցին։ Իտալիա և Ֆրանսա, դարերու ընթացքին մէջ, ցեղակցութեան անջնջելի աւանդութիւններ պահած են և այսօր իրենց բարեկամութիւնը կ'ամրապնդեն այս յաւիտենական Հռոմի մէջ։» Մ. Լուպէ պատասխանեց բաժակ առաջարկելով Թագաւորին և Թագուհիին կենաց և Իտալիոյ մեծութեան ու բարգաւաճման համար։ Իր մեծ ուրախութիւնը յայտնեց ըսելով Ֆրանսայի ու Իտալիոյ միջեւ բարեկամութեան հաստատումը։ «Մեր կառավարութիւնները հասկցան թէ ո՛րքան կարեւոր էր իրենց երկիրներուն շահերը համաձայնեցնել այն համակրութեանց հետ զորս կը տածէին իրարու հանդէպ։» Ի վերջոյ ըսաւ թէ Ն. Վեհափառութեան պէս ինքն ալ նոր գրաւական մը կը տեսնէ իրաւարարութեան պայմանագրին մէջ։

ՀՌՈՄ.— Կը ծանուցուի թէ Վիքթոր Էմմանուէլ Թագաւորը ներկայ պիտի չգտնուի Վիքթոր Հիւկոյի արձանին բացման հանդէսին զոր պիտի կատարէ Մ. Լուպէ, վասն զի Գերմանիոյ կայսրը բողոքած է ասկէ առաջ Հռոմի նուիրուած Կէօթէի արձանին բացման հանդէսը չկատարուելուն դէմ։

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԷՆ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ Ս. ԱԹՈՌԻՆ ՄԷՋ

Ս. ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԸ

Ս. Տաճարը տօնական մեծ օրուան մը վայելուչ հանդիսաւորութեամբ փառաւոր ու շքեղ կերպով զարդարուած էր, և սեղանը բիւրաւոր մոմերու լուսաւորութեամբ կը շողշողար։ Հայրապետական հրաշակերտ Աթոռը ջահերու ակնախտիղ ճառագայթներուն տակ շողարձակ կը փայլէր. երկսեռ բազմութիւնը կէս գիշերէն սկսեալ իրենց տեղերը գրաւած էին, ներս մտնել գրեթէ անկարելի դարձած էր։ Պատարագիչն էր Տ. Ղեւոնդ Ծ. Վ. Թուրսարգիսեան։ Ճաշու Գիրքէն ետք Նորին Ս. Օծութիւնը Քրիստոսի Յարութեան վրայ հայերէն սրտաշարժ քարոզ մը խօսեցաւ, և ջերմ մաղթանքներով Ն. Կայսերական Վեհափառութեան երջանիկ ու բարեբաստիկ օրեր մաղթեց։ Ժողովուրդը եռանդագին ամէններով մասնակցեցաւ այս բարեմաղթութեանց։

Ս. Պատարագի աւարտումէն վերջ Ամեն. Կաթողիկոսը միաբանից և դպրաց հանդիսաւոր թափօրով առաջնորդուեցաւ վեհարանի դահլիճը, ուր տեղի ունեցան շնորհաւորական այցելութիւնները։ Նախ այցելեց միաբանութիւնը վեղար ի գլուխ՝ ընդ. առաջնորդութեամբ Գեր. Սահակ Ծ. Վ. Զօլագեանի որ ամենէն տարեց ու հին միաբանն է. Հայրսուրբները իրենց յատուկ մեծարանքով մը ընդունուեցան Ն. Ս. Օծութեան կողմանէ, ապա կարգաւ այցելեցին քաղքիս երեւելի ազգայինք, քահանայից դասը, ուսուցչաց խումբը եւ կրթական մարմնոց երամը։

Նոյն օր ժամը 7ին այցելեցին տեղւոյս կառավարութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարք, որոնք սիրալիր ընդունելութեամբ և օշարակներով պատուասիրուեցան,

Ն. Ս. Օծութիւնը ընդունեց նաեւ շատ մը տեղերէ շնորհաւորական հեռագիրներ։

* * *

ՍԻՍԻ Բողոքականաց վարժարանին մրցանակաբաշխութեան հանդէսը Մարտ 30ին տեղի ունեցաւ։ Քարոզիչ Աբրահամ էֆէնտիի կողմանէ հրաւիրուած էր Ամեն. Տ. Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոս և շատ մը երեւելի անձնաւորութիւններ եւ վարժարանաց դասատուները։ Ն. Ս. Օծութիւնը իր կողմանէ փոխանորդ կարգած էր Տ. Ղեւոնդ Ծ. Վ. Թուրսարգիսեան, որ հանդէսին նախագահեց։ Ժողովարանի ընդարձակ և հոյակապ սրահը ձիթենիի արմաւենի եւ նարնջենիի ոստերով ու գոյնզգոյն անուշաբոյր ծաղիկներով պճնուած ու զարդարուած էր, և հրաւիրելոց երկսեռ հոծ բազմութիւն մը ամբողջ սրահը գրաւած էր։ Բողոքական հասարակութեան կողմէ եկեղեցւոյ անդամ և վարժարանի հոգաբարձու Սամուէլ էֆ. Թօսճեան հիւրամեծար կարգուած էր որ հրաւիրեալները յարգանօք կը պատուէր ըստ արժանւոյն։ Ժամ 3ին բացուեցաւ հանդէսը Օգոստափառ Կայսեր անուան ձօնեալ երգով մը, որմէ ետք սաները ու սանուհիները տաճկերէն, հայերէն և անգլիերէն ճառեր և ոտանաւորներ արտասանեցին և զուարճալի տրամախօսութիւններ ըրին եւ մրցանակները բաշխուեցան։ Գրիգոր էֆ. Ազիրեան եւ Գրիգոր էֆ. Աւետիքեան ճառեր խօսեցան. ապա քարոզիչ Աբրահամ էֆ. բեմը ելլելով քարոզ մը խօսեցաւ և Ն. Ս. Օծութեան կողմանէ իբր պատուիրակ հանդէսը պատւող Գեր. Հայրսուրբին և միւս հրաւիրելոց իրենց խորին շնորհակալութիւնը յայտնեց ու Տ. Ղեւոնդ Հայրսուրբը ատեանը հրաւիրեց։ Հայր Ղեւոնդ վարդապետ գեղեցիկ բանախօսութիւն մը ընելով, Պահպանիչով մը հանդէսը կնքեց։ Ներկայ հայ ու բողոքական հրաւիրեալները սոյն համակրական ցոյցերէն ներշնչուած գոհ և ուրախ տպաւորութեան մը տակ մեկնեցան։

ԹՂԹԱԿԻՑ

3 Ապրիլ 1904 Սիս

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ երէկ գումարուեցաւ Պատրիարքարանի մէջ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր և ատենապետութեամբ Տ. Գրիգորիս արք.ի, ներկայ էին Տ. Վահրամ արք. Մանկունի, Տ. Եղիշէ եպս. Դուրեան, Տ. Գաբրիէլ եպս. Ճէվահիրճեան և Սանտալճեան ու Շահպազեան աւագ քահանաները։

1.— Տիարպէքիրի առաջ. Տ. Եզեկիէլ Վրդ. Արղընիի Ս. Աստուածածին Վանուց մատակարարութեան վրայ տեղեկութիւններ կը հաղորդէր։ Ժողովը որոշեց յանձնարարել որ իր հոգածութիւնը չզլանայ այսուհետեւ եւս, պահելով նոյն վանքը, ըստ նախորդ որոշման, իր իրաւասութեան ներքեւ։

2.— Երզնկայէն Տ. Ղեւոնդեան եղբարք կը բողոքէին տեղւոյն Բաղ. Ժողովին դէմ, որ Զարչարանաց Ս. Լուսաւորիչ Վանքէն դուրս հանել ուզած էր զիրենք։ Ժողովը որոշեց պատասխանել թէ վանքերը և ոչ մէկ անհատի սեփականութիւն չեն կրնար ըլլալ։

3.— Վերջերս Ս. Էջմիածնէն դարձած եւ Արմաշու Դպրեվանքը ընդունուած Լեւոն Սարկաւագ Ճէպիրեան, գրով մը կը խնդրէր փութով վարդապետ ձեռնադրուիլ։ Ժողովը մերժեց անոր ձեռնադրութեան խնդրանքը։

4.— Սամաթիոյ Դպրապետ Տիրացու Կարապետ Տ. Ստեփանեան Դպրաց Դասու Տնօրէն Ժողովոյ ընտրութիւնը տեղեկագրած ըլլալով, Ժողովը հաստատեց։ Նոյնպէս Դպրաց Դասուն տնօրէն Ժողովոյ ընտրութիւն կատարած և տեղեկագրած ըլլալով, որոշուեցաւ հաստատել։

5.— Աղթամարայ Կաթ. Տեղապահ Տ. Արսէն Վրդ. կը յայտագրէր թէ՝ համամիտ է քննիչ յանձնաժողովոյ կազմութեան և կը խոստանար աջակցիլ անոր, ամէն կերպով։ Ժողովը արժան դատեց քաջալերական գիր մը ղրկել Տ. Արսէն վրդ.ի։

Ժողովը ասոնցմէ զատ զբաղեցաւ կարգ մը ամուսնական խնդիրներով։

ՆՊԱՍՏԻՑ Ցանձնաժողովը երէկ գումարուեցաւ Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ, նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր և գլխաւորաբար զբաղեցաւ սնտուկին հասոյթներուն արդիւնաւորման միջոցներուն վրայ։ Ինչպէս նաեւ երկրագործական ճիւղին մղում տալու համար միջոցներ քննուեցաւ։ Ցանձնաժողովը Թթենիի մշակութիւնը գաւառներու մէջ յառաջացնելու համար թթենիի հունտեր ղրկեց մէկ քանի առաջնորդարաններ։

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ հիւպատոսը երէկ Պատրիարքարան երթալով, ամուսնական խնդրոյ մը առթիւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ս. Պատրիարք Հօր հետ։

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ առաջնորդ Տ. Սմբատ Ծ. Վրդ. Սաատէթեան ամսոյս 11ին իր վիճակը հասած է։

ԿՐՕՆ. ԺՈՂՈՎԸ որոշեց Բաբերդի առաջ. Տեղապահ Տ. Արիստակէս Վրդ. Տրապիզոնի թափուր վիճակը ղրկել։ Իսկ անոր տեղ նոյն պաշտօնին պիտի կոչէ Տ. Գէորգ վրդ. Իբրանոսեանը։

ԲԱՂԷՇԻ առաջնորդ Տ. Եզնիկ վրդ. գրով մը կը տեղեկագրէ Պատրիարքարան թէ, տեղւոյն Ասորի քահանաները ապօրինի պսակներ կը կատարեն, ուստի խնդրած է որ Պատրիարքարանէ դիմում ըլլայ Կ. Պոլսոյ ասորւոց փոխանորդին այս տեսակ անտեղութիւններու առաջքը առնելու համար։

ԳՈՐՏԷԼԻՈՅ (Իզմիր) Թաղ. Խորհուրդը հեռագրով բողոքած է Պատրիարքարան Իզմիրի Քաղ. Ժողովին այն որոշման դէմ, որով յիշեալ ժողովը դադրեցուցած է զիրենք պաշտօնէ, տեղւոյն վարժարանին տեսուչ Պ. Բարթողի գանակոծման խնդրին առթիւ։

ՍԱՄԱԹԻՈՅ Աղքատախնամը, յառաջիկայ կիրակի, ի նպաստ երեք Միացեալ Թաղերու աղքատներուն, պիտի տայ շքեղ ներկայացում մը։ Մասնախումբը՝ գոհացում տալու համար թատերասէր հասարակութեան, ընտրած է խիստ յուզիչ և փայլուն խաղ մը՝ ԿՆՈՋ ՄԸ ՏԱՍՆԱՄԵԱՅ ԿԵԱՆՔԸ որ Մնակեան Խումբին ամէնէն յաջող կտորներէն մէկն է, և բեմի վրայ ա՛յնչափ անգամ ծափահարուած և մեծ ընդունելութեան արժանացած։ Սամաթիոյ Երեք Միացեալ Թաղերու աղքատ հիւանդներու սահմանուած այս ներկայացումին, տարակոյս չի կայ որ ամէն գթասիրտ անձ պիտի սիրով մասնակցի, նպաստելու համար յիշեալ երեք Թաղերու աղքատ հիւանդներուն, և միանգամայն գեղարուեստական հաճոյք մը վայելելու համար, առաւ քաջալերած ըլլալով նաեւ Կարգադիր Մասնախումբը՝ որ ո՛չ մէկ ջանք խընայած է ներկայացումին փայլունութեանը և յաջողութեանը համար։ Մնակեան Խումբը, նոր դարձած ըլլալով մայրաքաղաքս, անշուշտ մեծ եռանդով մը՝ ջանք չպիտի խնայէ ներկայացումը սպասուածէն շատ աւելի յաջող ու փայլուն հանդիսացնելու համար, քանի որ թատերասէր հասարակութիւնը կարօտցած է զինքը և իր ներկայացումները։

Ներկայացումին հրապոյրներէն մէկը կը կազմէ նաեւ Թօնիի խումբին նուագելիք հետեւեալ ընտիր կտորները։

ԹՈՄԱՍ.— Ռէյմոնտ (Ուվէռթիւռ)։ ՕՊԷՌ.— Թռամեմ (Վալս)։ ՎԷՌՏԻ.— Թռավիէթա (Ֆանթէզի)։ ԱԼԷՌ.— Լը Գլաուն (Բօլքա անկլէզ)։ ՕՖԷՆՊԱԽ.— Լա պէլ Հէլէն (Ֆանթէզի)։ ՕՖԷՆՊԱԽ.— Լա ժօլի բառֆիւմէօզ (Ֆանթէզի)։

ՊԱԼԱԿԵՍԻՐԻ մեր գործակալն է Պետրոս էֆ. Փանոսեան, որուն կրնան դիմել Մանզումէի բաժանորդագրուիլ փափաքողները։

ՀԱՐՑՄԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Մ. Վ. Գալֆայեան Մանզումէի 854 թիւոյն մէջ հետեւեալ հարցումը ըրած էր. «Ո եւ է սուրբի մը պատկեր անոր անուան տարեդարձին առթիւ, Աւագ սեղանին վրայ՝ Տէրունական պատկերին տեղը դրուելով, նոյն սեղանին վրայ Ս. Պատարագ կրնա՞յ մատուցուիլ»։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ առաջին դարերէն մինչեւ ցայսօր թէ՛ մատուռներու, թէ՛ վկայարաններու եւ թէ՛ յետ ժամանակաց կառուցուած հոյակապ տաճարներու մէջ աւագ սեղաններուն վրայ միշտ եւ առանց բացառութեան Յիսուս Մանուկ ի գիրկս Աստուածածնի պատկերը դրուած է, որոյ առջեւ միայն Սուրբ Պատարագի անուոր եւ մեղսաքաւիչ խորհուրդը պիտի մատուցուի։ Քրիստոնէութեան նախնագոյն ժամանակաց կնիքն կրող հնութիւնք, որպիսիք են փոքրիկ վիմաքանդակներ, որք Յիսուս Մանուկ ի գիրկս Աստուածածնի պատկերներ կը ներկայացունեն, կ'ապացուցանեն բացորոշաբար թէ նախնական կամ հին Եկեղեցւոյ (Église primitive) մէջ նոյն պատկերէն զատ ուրիշ պատկեր գոյութիւն չունէր, եւ թէ համաձայն Եկեղեցւոյ տիեզերական պատմութեան, որքան [illegible] աւանդութեան Եկեղեցւոյ սեղանին վրայ միայն Ս. Աստուածածնի պատկերը պէտք է երեւի։ Այս մասին աւելի երկար կրնանք գրել՝ եթէ հարկը պահանջէ։

Իսկ այժմ ընդհանուր գեղծում մ'է որ կը տիրէ մայրաքաղաքիս եկեղեցեաց շատերուն մէջ. Ս. Մնունդին Մնունդեան պատկերը կը դրուի աւագ խորանին վրայ, Ս. Զատկին՝ Յարութեան պատկերը, եւ որ ըստ կարգին։ Այս գեղծումը խիստ կը հակառակի Եկեղեցւոյ ոգւոյն եւ ուղիղ սկզբանց։

ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՄԸ

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի օր, Գատը-Գիւղ, Գինեպանեաններու բնակարանին մէջ, տեղի ունեցաւ նշանախօսութիւնը Վահան էֆ. Զարդարեանի՝ Օրիորդ Արուսեակ Գարագոչեանի հետ։ Վահան էֆ. Զարդարեանի իբր համակրելի և լուրջ երիտասարդ ունեցած անունը՝ միացած Օր. Գարագոչեանի համեստ, հոգեկան ու բարոյական պատիւ բերող ձիրքերու օժտումին, այս միութիւնը երջանիկ ու շնորհաւորելի պարագայ մը կը հանդիսացնեն, երկու կողմին համար ալ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Արդեօք ինչո՞ւ Դպրաց Դաս չունինք, Գատըգիւղի եկեղեցին, ուր ժամանակին կային մեծանուն դպիրներ, որոնք իբր տիպար կը նկատուէին Պոլսոյ Թաղերուն մէջ։ Կը յիշեմ թէ պզտիկուց հայրս զիս եկեղեցի կը տանէր, ուր բազմաթիւ դպիրներ ներդաշնակօրէն կ'երգէին երգեցողութիւնները։ Ո՞ւր են հիմա այն դպիրները, ո՞ւր է այն ներդաշնակութիւնը, այսչափ ազնուական և հարուստ Թաղի մը մէջ։ Պատճառը այն է որ եկեղեցիին մէջ օրէնք չկայ՝ ամէնը իր «քէյֆին» է։ Ամբողջ եկեղեցիին կարգադրութիւնը ձգած են մէկ անձնաւորութեան. ան ինչ որ ըսէ նոյնը պիտի կատարուի։ Այդպէս չըլլար սակայն. պէտք է որ Թաղականները իրենք անձամբ հսկեն եկեղեցւոյ պայծառութեան և քաջալերեն հիմկուան փոքրիկ դպիրները որ գոնէ ապագային ունենանք նախկին դպիրներուն նմանը։ Նախկին դպիրներէն երկու հոգի ունինք. անոնք ալ տօնական օրեր միայն երբեւան կ'ելլան ինքզինքնին ցոյց տալու ժողովուրդին։ Մեր խեղճ դպիր վարժապետն ալ Բարեկենդանին սկսեր է շաբաթը 6—7 անգամ դաս տալով սորվեցնել երգեցողութիւնները փոքր տղոց. բայց չկրցաւ տեսնել արդիւնքը, որովհետեւ Տիար Մեծ աղա դպիրները երգեցին ամբողջը, մանաւանդ Աւագ Հինգշաբթիին սրբատացութիւնը զորս կրնային այդ մեծերէն շատ աւելի անուշ երգել մեր պզտիկները։ Ինչո՞ւ միշտ այդ մեծերը մէջ կը նետուէին և կարգ չէին ձգեր փոքրիկներուն...։ Զարմանալի՛ է ասի։ Գոնէ ատոնք քիչ մը փափուկ վա՛րք ունենային եկեղեցիին մէջ և քահանայից ու երաժիշտ ուսուցչին հանդէպ քիչ մը յարգանո՛ք վարուէին։ Զատկի առտուն տեղը կայ չկայ հրահանգներ և յանդիմանութիւններ ըրին ոմանց, տեղի տալով փոքր անկարգութեան մը։ Ըստ մեզ եկեղեցիին գործերուն մէջ մարդ միշտ անուշ լեզու և համերաշխ ըլլալու է։ Ատոնց այդ տեսակ ընթացքներուն համա՛ր է որ կարծեմ դպիրները չեն կենար և կարելի չըլլար Դպրաց Դաս կազմել։ Օրինակ առնելու է ուրիշ Թաղերու Դպրաց Դասերէն և եկեղեցին սիրողները պէտք է հրաւիրեն նախկին դպիրները կազմելու համար Դպրաց Դասը։ Ասով թէ՛ հաճելի կ'ըլլայ մարդ Աստուծոյ և թէ ժողովուրդին։ Ինչո՞ւ ուրիշ եկեղեցիներ ունենան Դպրաց Դաս և մեր եկեղեցին չունենայ։

ԹԱՂԵՑԻ ՑԱՋԱՓԱՓ

ԲԱՐԻԶԻ ՊՈՐՍԱՆ
BOURSE DE PARIS

26 Ապրիլ 1904

Ֆրանս. 3% Français)	97	52
Րէժի (Tab. Turcs)	370	—
Օսմ. Միացեալ (R. Nv. Unif.)	83	75
Երկաթուղի (Lots Turcs)	122	—
Պանք Օթթ. (Banque Ott.)	580	—
Թրանսվալ (Transvaal)	119	—

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
ՏԿՆ. ՎԵՐԳԻՆԷ Ն. ՃԷՋՎԷՃԵԱՆԻ
ԿՈՂԱԿԻՑ
ՆԱՍԻՊ ԷՖԷՆՏԻ ՃԷՋՎԷՃԵԱՆԻ

Սուգի ընդհանուր արտայայտութիւններու մէջ և անսովոր բազմութեան մը ներկայութեանը տեղի ունեցաւ երէկ հանրածանօթ գոհարավաճառ Ճէջվէճեան Նասիպ էֆ.ի կողակցին տարաբաղդ Տիկին Վերգինէ Ճէջվէճեանի յուղարկաւորութեան հանդէսը Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ, ժամը 7ուկէսին (Ը. Թ.)։ Ս. Խաչի տաճարը չքեղապէս լուսազարդուած և գորգապատ՝ որոշեալ ժամէն առաջ իսկ խռնուած էր յուղարկաւոր բազմութեան զատ, շատ մը կիներով, որոնք վերնատունը հաւաքուած աղիողորմ արցունքներ կը թափէին ի տես այն սեւասաւեր դագաղին, որ իր մէջ կը պարունակէր Տիկին Վերգինէի անշնչացած մարմինը, և որ զետեղուած էր տաճարին մէջտեղը չքեղ մահարձան մը վրայ։ Ողբացեալ Տիկնոջ առաքինի և բարեպաշտ կեանքը, իր գերդաստանէն դուրս, ծանօթ էր նաեւ ընկերական շրջանակներու մէջ, ինչ որ գերազանցապէս ի յայտ կուգար այս սգատխուր արտայայտութիւններէն։ Դագաղը որ շրջապատուած էր լուսաշող մոմերով, իր վրայ կը կրէր տասներեք ծաղկեփունջեր զորս նուիրած էին Նասիպ էֆէնտի Ճէջվէճեան, Լեւոն էֆէնտի Ճէջվէճեան, Կարապետ էֆ. Բուլճեան, Միհրան էֆ. Կէմճեան, Գասպար էֆ. Գըլըճճեան, Աբրահամ էֆ. Զաքարեան, Ս. Խաչ և Ս. Կարապետ Թաղերու Թաղ. Խորհուրդները, Ս. Խաչի աղքատախնամը, Ճեմարան վարժարանի կրթական մասնախումբը, Ս. Խաչի կարօտ ուսանողաց խնամակալութիւնը, Խասգիւղի աղքատախնամը ու դպրաց դասը։

Մեռելական հանդէսին կը նախագահէր Բերայի քարոզիչ Տ. Հմայեակ Ս. Արք. իր շուրջն ունենալով Վեհապետեան Տ. Մկրտիչ և Երէցեան Տ. Գէորգ Սրբազանները, Դանիէլեան Տ. Ներսէս, Ոսկանեան Տ. Տաճատ, Սաչըլեան Տ. Եղիա, Պէրպէրեան Տ. Ներսէս, Գարագաշեան Տ. Մարկոս, Փափազեան Տ. Իգնատիոս վարդապետները և երեսունի չափ քահանաներ։

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք, որոնք խորհրդաւոր տխրութիւն մը կը բուրէին յուղարկաւոր բազմութեան, մասնակցութեամբը բազմաթիւ դպիրներու, Երէցեան Տ. Գէորգ Սրբազան բեմ ելաւ և «Աւուրք իմ որպէս հովանի անցան և ես որպէս խոտ ցամաքեցայ» խօսքը բնաբան առնելով դամբանական մը խօսեցաւ յուզեալ շեշտերով։ Կեանքին նկարագրութիւնը ըրաւ, և ըսաւ «տաղանդը, հանճարը, ոչինչ կ'արժեն այս կեանքին մէջ, քանի որ օր մը մահը պիտի գայ խլել զանոնք։ Բայց ի՜նչքան յուսահատելի բան մը պիտի ըլլար կեանքը՝ եթէ խակապէս այս ժամանակաւոր և երեւութական կեանքը ըլլար միայն մարդուն նպատակը և գոյութիւն չունենար մեր սրտերուն մէջ յաւիտենականութեան այն յոյսը որ ամէն մխիթարութիւն և երջանկութիւն պիտի առթէր մեզի։ Մենք միայն այս կեանքին զաւակները չենք, Աստուծոյ զաւակներ ենք մեք և հետեւաբար ժառանգ յաւիտենականութեան։ Եթէ կեանքը կը խաբէ մեզի իր խոստումներովը, անդին անմահութիւն մը կայ որ կը քաջալերէ մեզ, սիրով կռուելու տոկալու կեանքի դժուարութիւններու դէմ։ Եթէ սիրով ու հաւատքով զօրացած ապրած ենք, այն ատեն մահը քաղցր պիտի երեւնայ մեզ։ Բաւական է որ ապրինք իբրեւ քրիստոնեայ, իբրեւ ճշմարտապէս բարի և առաքինի։

«Տարաբաղդ Տիկինը, որուն դագաղին շուրջը բոլորուած ենք այսօր, այս կեանքն էր որ ապրեցաւ ահա։ Իր պատանեկութեան մէջ ուշիմ, Մեզպուրեանի նախկին փայլուն սանուհիներէն, իր թարմ հասակին մէջ ձեռքը կուտայ Ճէջվէճեան Նասիպ էֆէնտիի, որ ծանօթ է ամէնուս իբրեւ բարի քրիստոնեայ և արժանի ամէն գնահատման։ Նոյն կուսական ձեռքերը կը միանան միացնելու համար իրենց ազնիւ սրբութերն ու զգացումները և կազմելու համար ընտանեկան գեղեցիկ յարկ մը, աւա՛ղ, տասներչորս տարուան համար միայն։ Տիկին Ճէջվէճեան իբրեւ ճշմարիտ մայր կը փայլի իր տունին մէջ, կը գուրգուրայ իր զաւակներուն, ինչպէս աղքատի զաւակներուն ալ վրայ, միշտ ջանալով ծածուկ պահել իր բարեգործութիւնները։ Աւաղ որ մահը իր թոյնը կը գնէ այս գերազանցապէս գեղեցիկ միութեան մէջ, և տարաբաղդ Տիկին Վերգինէ, մայրական պարտականութիւններուն գրեթէ զոհ՝ կ'իյնայ անկողին սուգի մէջ թողլով իր անպաշտպան ամուսինն ու սիրական զաւակները։

«Այս բոլոր դառնութիւններուն մէջ ուրիշ բան չեմ կրնար մաղթել բայց եթէ հաւատք, որ միայն կրող է սրբել ձեր արցունքները։»

Երէցեան Սրբազան վերջացուց իր այժ տխրագեղեցիկ դամբանականը հանգիստ մաղթելով ողբացեալ Տիկնոջ ինչպէս նաեւ մխիթարութիւն անոր վշտահար պարագաներուն։

Հոգեհանգստեան աղօթքէ մը ետք, եկեղեցիին զանգակները սկսան հնչել տխրագին և մեռելական հանդիսաւոր թափօր կազմուեցաւ եկեղեցիին բակին մէջ։

Թափօրին առջեւէն կ'երթային Իսկիւտարի Վսեմ. կառավարիչ Համտի պէյի կողմէ ի պատիւ ղրկուած վեց ոստիկան զօրքեր, որոնց գլուխը կը գտնուէին Սելամսըզի Գօմիսէր Օսման և Իճատիէի Գօմիսէր Աթիլ էֆէնտիները։ Ցետոյ կուգային եկեղեցիներուս բարապաններ, պաշտօնական համազգեստով և ծաղկեփունջեր, որոնց կը հետեւէր եկեղեցական պատկառելի թափօրը նախագահութեամբ Տ. Հմայեակ Ս. Արքեպ.ի։ Ցետոյ կուգար դագաղը որուն ծոպերը բռնած էին Փափազեան Վահան, Գավաֆեան Լեւոն, Մինասեան Ցակոբ, Գարամաճեան Սիմոն, Մինասեան Մինաս և Քէօչէեան Բիւզանդ էֆէնտիները։ Իսկ կերոնները բռնած էին Ճէջվէճեանց համակիր վեց երիտասարդներ։

Դագաղին առջեւէն կը քալէին Պարսից հիւպատոսարանի կողմէ ի պատիւ եկած երկու խաւազներ, իսկ ետեւէն հեծեծագին կը հետեւէին ողբացեալ Տիկնոջ վշտահար ամուսինն ու զաւակը և նմանը չտեսնուած բազմութեամբ յուղարկաւորներ, որոնց մէջ կը նշմարուէին Պարսից դեսպան Միրզա Րիզա խանի կողմէ Ահմէտ Ալի պէյ, Ռեթթէոս էֆ. Պէրպէրեան, Մկրտիչ էֆ. Մեզպուրեան, Գառնիկ էֆ. Սարգիսօֆ, Ռուբէն էֆ. Սէմէրճեան, Կարապետ էֆ. Բուլճեան, Մարտիկ էֆ. Գաբամաճեան, Մկրտիչ էֆ. Սէրվեան, Խաչիկ էֆ. Շահպազ, Մարտիկ էֆ. Գրիգորեան, Բարսեղ էֆ. Աւետիսեան, Նշան էֆ. Ղուկասեան, Ցովսէփ էֆ. Թօլայեան, Կարապետ էֆ. Կէլլպօլուեան, Սիմոն էֆ. Ալթունճեան, Գրիգոր էֆ. Արապեան, Տօքթ. Խորխոռունի, Դէդէօն էֆ. Բիւրքճեան, Միհրան էֆ. Կէմճեան, Միհրան էֆ. Պէզազեան, Երամ էֆ. Ճէնազեան, Սարգիս էֆ, Ղուկասեան, Սարգիս էֆ. Եամէրեան, Թադէոս էֆ. Սարըեան, Բագարատ էֆ. Արթինօֆ, Երուանդ էֆ. Լաթիֆեան, Բէթրի էֆ. Մահճուպեան, Աստիկ էֆ. Շիրինեան, Ցակոբ էֆ. Զիրաքեան, «Մանզումէ»ի Տէր և Տնօրէն Ցովհաննէս Ֆ. էֆ. Գայսէրեան, եւ ուրիշ բազմաթիւ ծանօթ անձնաւորութիւններ որոնց անկարելի է թուումն ընել։

Թափօրէն մինչեւ գերեզմանատան անցքին միջոցին, տուներու բոլոր պատուհաններուն մէջ կիներ, աղջիկներ ողբագին աչքերով կը հետեւէին Տիկին Վերգինէի մեռելական այս տխուր թափօրին։

Թափօրը երբ գերեզմանատան դրանը առջեւ հասաւ, ոստիկան զինուորները ի պատիւ կեցան դրանը առջեւ։ Թաղման արարողութիւնները կատարուելէ ետք, Նախագահ Սրբազանը կնքեց դամբարանը և ներկայները իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին Նասիպ էֆ. Ճէջվէճեանի և զաւկին Լեւոն էֆէնտի Ճէջվէճեանի։

***

Բազմաթիւ ցաւակցական քարթեր հասած էին այս առթիւ Նասիպ էֆէնտի Ճէջվէճեանի։

***

Խմբագրութիւնս իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ողբացեալ Տիկնոջ վշտահար ամուսնոյն և պարագաներուն։

***

Հանգուցեալ Տիկին Վիրգինէ Ն. Ճէջվէճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւններն եղած են Հիւանդանոցին.— Եղբարք Գարամաճեան 108, Երուանդ էֆ. Մ. Դերձակեան 54 ղրուշ։

Ճէջվէճեան ընտանիքը իր խորին շնորհակալիքը կը յայտնէ ամէն անոնց որոնք ներկայ գտնուելով ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԳԻՆԷ ՃԷՋՎԷՃԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան, իրենց ցաւակցութիւնն յայտնեցին այս տխուր առթիւ։

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿ
ԵՒ
ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿի Տպագրիչ-Հրատարակիչն ըլլալէ բոլորովին դադրած է Տիար Նշան Կ. Պէրպէրեան և այլ եւս թերթիս ներկայացուցիչ լինելու ո՛և է հանգամանք չունի։

Հանրագիտակ կը հրատարակուի մօտ օրէն ուրիշ տպարանէ, աւելի ճոխ ու այժմէական նիւթերով, և նոր, թարմ ուժերէ բաղկացած խմբագրական ու վարչային մարմիններով։

Հանրագիտակի Պատուարժան Բաժանորդք, Գործակալք, Ընթերցողք ու Բարեկամք, թէ՛ գաւառներէն, թէ՛ Պոլիսէն ու ամէն կողմերէն Հանրագիտակի վերաբերող նամակ, հաշիւ, յօդուած և ո և է յանձնարարութիւն կամ աւանդ յղելու են ուղղակի եւ մի միայն մեր հասցէին, ցնոր տնօրինութիւն։

Հանրագիտակի խմբագրական-գրասենեակը, Կ. Պոլիս, Մէրճան-Շուկայ, Իմամ-Ալի-Խան, Թիւ 20։

ԱՐՄԷՆ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ
Արտօնատէր-խմբագրապետ
«Հանրագիտակ»ի

ԹԵՎՃԻՀԱԹ

Հալէպ վիլայէթի թէլէկրաֆ վէ բօսթա միւֆէթթիշլիկինէ՝ Հայտար Բաշա մէրքէզ միւտիրի Իպրահիմ էֆ. թային պույրուլմուշ վէ մումաիլէյհին թահլիֆի իճրա գըլընմըշ տըր։

***

Ախըր Չէլէպի էնյրաֆընտան Իսմիլանըը սաատ. Սալիհ բաշա հազրէթլէրինէ թէրֆիէն Րումէլի Պէյլէրպէյլիկի, վէ Եօնուս Տէրէլի սաատ. Հասան պէյէ թէրֆիէն միրիմիրանըգ բայէլէրի վէ Իսքէչէ գայմագամը սալըգը իզզ. Հասան Խալիս էֆ.յէ թէրֆիէն Միւթէմայիզ րիւթպէսի թէվճիհ պույրուլմուշ տըր։

ՆԵՐՔԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՉԻԼԼԷՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԸ. — Հելլէն կառավարութիւնը չըրշաբերականներ ղրկեց պատկանեալ իշխանութեանց, յիշելով թէ 1897ի Թուրքեւելլէն դաշնագրին համաձայն, երկու սահմանակից Պետութիւններ յանձն կ'առնեն թոյլատու չգտնուիլ բնաւ փոխադարձաբար երկու երկիրներու մէջ խռովայուզութեանց, որոնք նպատակ ունին խաղաղութիւնը վրդովել։ Հետեւաբար Ցունաստան պէտք է արգիլէ զէնքերու և ռազմանիւթերու փոխադրութիւնը օսմ. հողը։ Այդ առթիւ հրահանգ ղրկուեցաւ խստօրէն վարուիլ հակառակ գործողներու մասին։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ դեսպան Մ. Քօնսթան այս առտու Պոլիս կը ժամանէ պայմանադրական կառախումբով։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԵՊԸՆԹԱՑԸ.— Մաճառստանի մէջ ճամբաներու խանգարման հետեւանքով Արեւելեան Ճեպընթացը դադրած էր երթեւեկելէ անցած Եչ. օրուընէ։ Այս երթեւեկութիւնը այսօրուընէ կը սկսի կանոնաւորաբար։ Եւրոպական թղթարերը այս առտու Պոլիս կը ժամանէ նոյն երկաթուղիով։

ՕՍՄ. ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ. — Իգտամ հետեւեալը կը գրէ. —

«Ֆրանսայի Ֆորժ է Շանթիէ նաւարանը առաջարկեց կայս. կառավարութեան ժամը 22 մղոն արագութեամբ և 5700 թոնոնոց երկու զրահապատ յածանաւ շինել, ֆրանսական Շարլ Մարթէլ մարտանաւին ձեւով։ Առաջարկը կը քննուի ծովային նախարարութենէն»։

*** Ապթիւլ Մեճիտ յածանաւը Միտիլլի բերող Ամերիկացի սպաներն ու նաւաղները որոնք Պոլիս կը գտնուէին ներկայացան ծովային նախարար Ճէլալ փաշայի։ Առջի օր ստորագրուեցան պայմանագրութիւնները Ա. Մեքենավարին, Թնդանօթաձիգ Ա. սպային և երկու սպաներուն, որոնք տարի մը պիտի վաշտօնավարեն օսմ. նաւատորմին մէջ։

Վեհ. Սուլթանը բարեհաճեցաւ զանազան պատուանշաններ շնորհել ամերիկացի սպաներուն և Լիրադթի չքանշաններ ալ՝ նաւազներուն։ Ծովային նախարարութեան պաշտօնարանին մէջ այդ պատուանշաններուն յանձնումը կատարեցին նախարար Ճէլալ փաշա և ծովային սպայակոյտին պետ Մէհմէտ փաշա։ Բոլոր նաւազները յետոյ «հուրրա՛» գոչեցին Վեհ. Սուլթանին համար,

Բրամբ նաւարանին ներկայացուցիչ զօր. Վօլքըմս ալ արժանացաւ պատուանշանի մը։

Ամերիկացի սպաներուն և նաւազներուն մէկ մասը երէկ իրիկուն ամերիկա մեկնեցան Քէօսթէնճէ - Պրէմա ճամբով։

ՌՍՏԻԿԱՆ ԶՕՐԱՑ ՀԱՄԱԶԳԵՍՏԸ. — Կայս. Իրատէի մը համաձայն, Պոլսոյ և շրջակայից ոստիկան զօրաց համազգեստները պիտի պատրաստուին արքունի Ֆէսհանէին կերպասներէն, Կայս. Պալատ մատուցուած նմոյշին համաձայն։ Նոր համազգեստները կապարագոյն են. թեւին վրայ 5 կարմիր երիզներով, փոխանակ 3ի։ Տաբատներն ալ նաւային զինուորներուն տաբատին ձեւովը պիտի ըլլան։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ.— Պուլկար կառավարութիւնը մօտերս պիտի ուսումնասիրէ դարձեալ Պալքանի մէջ շինուելիք երկաթուղիին ծրագիրը։ Այս ծրագիրը պիտի քննէ Սօպրանիէն առաջիկայ Հոկտեմբերին։ Երկաթուղին Թրնովայէն պիտի սկսի և Թրէվնայի ճամբով պիտի հասնի Սթարա-Զակորա։

*** Պուլկարիոյ և Ռումանիոյ Դանուբեան կղզիներուն սահմանագլուխը ճշդելու պաշտօն ունեցող յանձնաժողովը սկսաւ իր աշխատութեանց։ Նախորդ պայմանագիրներու մէջ գտնուած շատ մը կղզիներ անհետ եղած են և ուրիշներ երեւան ելած։ Ասոնք Դանուբի հոսանքին արդիւնքներն են։ Կղզիներէն ոմանք միացած են ռումէն ցամաքին և ոմանք ալ պուլկար ցամաքին։ Կան որ 2000 հէքտար տարածութիւն ունին ձկնառատ լիճերով և մարգագետիններով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՐԴԵՀՆԵՐ.—Գրած էինք թէ հրդեհ ծագած էր Պոլիս, Պահճէ Գաբու, և այրած էր բօհաֆիէի վաճառական Ապտիւրրահման Թէվֆիգ էֆ.ի վաճառատունը 400 ոսկի արժէքով։ Շէնքը սեփականութիւնն էր զօր. Իհսան փաշայի։ Ապրանքները ապահովագրուած էին 180 անգլ. ոսկիի։

—Հրդեհի սկզբնաւորութիւն մըն ալ պատահեցաւ. Թօփհանէ, Քարա Ալի, կօշկավաճառ Մէհմէտ Թէվֆիքի խանութէն։

—Երէկ առտու հրդեհ ծագեցաւ Ղալաթիա, Բէրչէմպէ Բազար Հայ հռոմէական Քէօշէ Օղլուի ժառանգորդներէն Տիկ. Մարենօթօ Հօչհօսարի սեփական պարապ գետնին մէջի կաթնավաճառ Վանկելի տաղաւարէն, որ այրեցաւ։

ՍԱՐԸՃԱՐ, Պօղոս աղայի փուռէն կատարուած գողութեան իբր հեղինակ ձերբակալուած Գալուստ և Արգար անպարտ ճանչցուեցան, քանի որ հաստատուեցան անոնց անմեղ ըլլալը։

ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երէկ գիշեր ուշ ատեն հեռագրական գործակալութեանց կողմէ մեզի հաղորդուած են հետեւեալ հեռագիրները. —

ԲԱՐԻԶ, 26 ապրիլ. — Սէուլէ կը հեռագրեն թէ, ճարոնական ջոկատ մը Վիճուի մօտ կիրճէ մը կ'անցնէր, ռուսերուն կողմէ դրուած ական մը պայթելով շատ մը ճարոնցիներ սպաններ և վիրաւորեր է։

—Ճարոնցիք զօրք ցամաք կը հանեն Նուչ-Զանկ և պաշտպանողական դիրքեր կը շինեն։

ԼՈՆՏՈՆ.— Ճարոնցիք թեթեւ զօրագունդեր ցամաք հաներ են, Բօրթ Արթուրի հիւսիսակողմը համախմբուելու համար։

ԲԵԹԵՐՍՊՈՒՐԿ.— Պաշտօնապէս կը հրատարակուի թէ, Վլատիվօսթօքի Ռուս նաւաբաժինը ընկլմած է Ճարոնական շոգենաւ մը, կէնսանի առջեւ։

X

ՀՌՈՄ.— Ֆրանսայի Արտաքին Գործոց նախարար Մ. Տէլքասէ կը հերքէ տարածուած այն լուրը թէ, Հանրապետութեան նախագահը Իտալիոյ մէջ պիտի տեսակցի Վիլհէլմ կայսեր հետ։

—Նախագահը պսակներ դրաւ Վիքթօր Էմմանուէլ Ա. և Ումպէրթօ թագաւորներուն գերեզմաններուն վրայ, այցելեց նաեւ Իտալիոյ Մայր-թագուհիին։

— Մ. Մ. Սարակկօ, Ծիօլիթթի և Թիթօնի ստացան պատուոյ Լէգէոնի մեծ խաչերը։

ՄԱՏՐԻՏ.—«Բէլաժօ» սպանիական զրահաւորը Մարսիլիա պիտի երթայ, ողջունելու Լուպէ նախագահը, Իտալիէն դարձին։

ԲԱՐԻԶ.— Բամպօճի (հնդկաչին) թագաւորը մեռաւ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆԸ
13/26 ապրիլ 1904

ՕՍՄ. ՄԻԱՑԵԱԼ

Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	90.30
Ամէնէն բարձր գինը	91.04
» վար գինը	90.27

ՌՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ ֆր.	121.—
Երէկուան բարձր գինը	121.5/8
» վար »	120.7/8
Ռուսական	92.90
Ճարոնական	66.25
Քարափ	516.
Քրէտի Ֆօնսիէ Էժիբսիէն	283.—
Պանք Նաս. Կրէս.	431.
Թբամվայի Բաժնեթուղթ	6.
Րէժիի պարտաթուղթ Ֆրանք	379.—
Անատոլ. Երկ. բաժնեթ. Ա.Ո.	11.82
Օսմ. Ապահովագր. Ընկ. Լ.Օ.	4.65—

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ

Օսմ. ոսկին 100 ղշ.էն	ղշ. փր.
Մէճիտիյէ արծաթ	108.15
Անգլիական ոսկի	110.02
Ֆրանսական ոսկի	87.20
Քբիմից	51.04
Նոր մէթալիք	104.—
Բօլ	90.10
Ռուսկի թղթադրամ	8.64
Լոնտոն 3 ամիս	111.05
Բարիզ »	22.61½

ԴԱՆԲԼ ՓՈՂՈՑԻՆ ՈՃԻՐԸ

Թարգմանեց
ԺԻՐԱՅՐ ՇԻՐԱԿԱՑԻ

Դ.
ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Այս խօսքին վրայ, որ ընդհանուրին զգացումը կը թարգմանէր, սարսուռ մը պտտեցաւ ներկաներուն վրայ, որոնք անշարժ ու սրտաբեկ, դուրսի աղմուկը ունկն կ'ընէին ուշադրութեամբ։ Բայց ուրիշ բան չէին լսեր բայց եթէ անձրեւը, որ ապակիները կը գնդահարէր, և զայրագին շունչը հովին որ տան հին պատերը կը ցնցէր։

—Անասո՞ւն էք ի՛նչ էք, ըսաւ յանկարծ Ֆիֆի յօշոտելով հանդերձ առատ սխտորով շինուած երշիկի պատառ մը զոր դրած էր թուղթի կտորի մը մէջ։

—Հէ՞, ի՛նչ ըսիր, հարցուց Լըսաժ Ֆիֆիի դառնալով։

—Կ'ըսեմ թէ անասո՞ւն էք ի՛նչ էք, կրկնեց Ֆիֆի հանդարտօրէն, առանց կորսնցնելու ակռայի հարուած մը։ Եթէ եկող արդարութեան պաշտօնեայ է, միթէ միամտօրէն կանգ կ'առնէ՞ ձեր դրան առջեւ ձեր ուշադրութիւնն արթնցնելու և հրաւիրելու համար որ փախուստ տաք։

—Իրաւունք ունի, ըսաւ Ալիէդ։ Այս կառքը մեզ համար ըլլալու չէ։

Հազիւ խօսքն աւարտած էր, դուռը զարնուեցաւ կոշտաբար։ Լըսաժ և Միքօ մէկ ոստումով ելան, մէյմէկ դանակ առին և սպասեցին, մոլեգնած։ Կիները խմբուած էին անոնց ետեւը, տժգոյն, հե ի հե, իրենց ակնարկը դրան վրայ անյագօրէն սեւեռած, յանկարծակի խուժումի մը և արիւնաշաղախ կռուի մը սպասելով։ Ֆիֆի ուսերը թօթուեց և երշիկին կեղեւը հանեց խնամքով։

—Ա՛հ, ըսաւ խորին արհամարհանքով, այն պարոնները դուռը խորտակելով ներս չեն մտներ երբ մեզի պէս անձերու հետ գործ ունին։ Դուռը չխորտակեցին, ուրեմն...։

Բայց իր խօսքը չաւարտած, բռուն ցնցում մը սենեակին մէջտեղ ձգեց դուռը և մարդ մը ներս մտնելով ըսաւ.

—Ներողութիւն, չեմ կրցեր սպասել։

—Սուֆլա՛ր, պոռացին Լըսաժ և Միքօ միեւնոյն ատեն։

—Նոյն ինքն և անձամբ։

Ցետոյ, դառնալով կիներուն, և մատը դնելով գլխարկին եզերքը, որ աչքերուն վրայ իջած էր,—Ցարգանք կիներուն, ըսաւ ուսերու գալարումով մը որ Սօվաժի պարահանդէսին մէջ ծայրայեղ բարեկրթութիւն և վայելուչ շարժուձեւերու վերջին բառը նկատուած էր։

—Սուֆլա՛ր, մրմռաց Վօլար, աղէ՛կ, ապիկա մարդ մըն է, և Ռընոյի գործին վրայ վերջին բառը ըսուած չէ տակաւին։

—Սուֆլա՛ր, կ'ըսէր իր կողմէ գեղանին Ալիէդ սքանչացմամբ լեցուն ակնարկ մը ուղղելով հռչակաւոր չարագործին վրայ։ Վասն զի, ինչպէս որ մուրացկաններուն մէջ ծայրայեղ տկարութիւնը առաւելութիւն մըն է, նմանապէս թիապարտներու և ամէն տեսակ չարագործներու աչքին գերազանցութեան նշան մը և յարգանքի պատճառ մըն են ոճիրներու յանդգնութիւնն և մեծութիւնը։ Ուստի, խօժէնի Ալիէդի համար, որ բոլորովին իւրացուցած էր այս սկզբունքները, անուանին Սուֆլար գերազանց մարդ մըն էր, դիւցազն մը, բառին ամենափայլուն առումով։ Սուֆլար գեղեցիկ չէր, բայց իր մորթին անփայլ տժգունութիւնը, անխռով յանդգնութեան արտայայտութիւնը, որ դէմքին ցայտուն գիծը կը կազմէր, ակնարկին արհամարհոտ հանդարտութիւնը, ուր յաջողութեան ապահովութիւնն և վտանգին արհամարհանքը կը կարդացուէին միեւնոյն ատեն, զինքը կ'ընէին նշանաւոր դէմ մը, և համբաւն ալ օգնելով, հաճելի կ'ըլլար գեղանին Ալիէդի պէս մոլութեան և ոճիրի մէջ ինկած կիներու։

—Ա՛հ, չա՞տ հարուստ ես ուրեմն որ կառքով կը պտտիս, ըսաւ Լըսաժ գինի լեցնելով Դուլոնի իր նախկին ընկերոջ գաւաթին մէջ։

—Սուֆլար միշտ կառք կը բռնէ և պիտի բռնէ, ըսաւ չարագործը և մէկ ումպով խմեց գինին։

—Ատիկա ճիշդ է, պոռաց Լըսաժ։ Նոյն իսկ թիարանին մէջ 5 ֆր.նոց ոսկիներ ունէր։

—Մարդ մը որ ինքզինքը կը յարգէ, միշտ պէտք է ոսկի ունենայ պատասխանեց Սուֆլար Ալիէդի կողմը նետելով ակնարկ մը որ սարսուռ պատճառեց Միքօյի։

Ցետոյ շարունակեց.— Բայց միշտ կուտ ունենալու համար գրպանի մէջ, պէտք է աշխատիլ, և եկած եմ գտնելու թէ ինծի պէտք ունի՞ս գործի մը համար։

—Ճիշդ ժամանակին եկաք, պոռաց Վօլար։

(Շարունակելի)

արդի վիճակին մէջ, ինք առեւտրական անստուգութիւնը մէկ սահմանագլխէն միւսը միայն պիտի տեղափոխէ, այսինքն ոսկի դրամ գործածող երկիրներու սահմանագլխէն արծաթ դրամ գործածող երկիրներու սահմանագլուխը, Ցանձնաժողովը աշխատած է երկու շահակից ազգերու առեւտրական գործառնութեանց կարեւորութիւնն հաշուելու, և այն ատեն հասկցած է որ անգլ. գաղթավայրերու առեւտրական գործառնութիւնք ոսկի դրամ գործածող երկիրներու հետ՝ շատ աւելի են քան արծաթ դրամ գործածող երկիրներու հետ կատարուած գործառնութիւնք։ Ի վերջոյ, Ցանձնաժողովը եզրակացուցած է որ Սիամի կառավարութիւնը դիտողութիւն ընելու չէ եթէ անգլ. գաղթավայրերու վարչութիւնը, խնդրոյն բոլոր երեւոյթները ուսումնասիրելէ ետքը, ի նպաստ ոսկեդրամի որոշում տայ։ Ֆրանս. յանձնաժողովին խորհրդակցութիւնք, Հնդկաչինու դրամական դրութիւնն ուսումնասիրելու համար, չհրատարակուեցան։ Սակայն առնուած տեղեկութիւններէ կ'երեւի որ կը փափաքի արծաթին հաստատ գին մը տալ՝ ոսկիին համեմատութեամբ, բայց նախապատրաստական միջոցներ ձեռք առնուելու էին։ Պէտք էր տարածել ֆրանս. դրամներուն շրջաբերութիւնը մեքսիկեան դրամներուն տեղ, զորս ի վերջոյ արգիլելու էր։ Այն ատեն միայն կարելի պիտի ըլլար, գէթ անուղղակի, ոսկիի չափը ներմուծել։ Այս քաղաքականութիւնը ծրագրական վիճակի մէջ չմնաց։ Արծաթ գնուելով, ֆրանս. նոր դրամներ կոխուեցան։ Ամերիկացիք ալ երկմետաղեան այս կարգ դրութիւնը ընդունեցին Փիլիպպեան կղզիներուն համար, ուր երկու տեսակ դրամներ կան։ Բայց արծաթին հատումը վերապահուած է կառավարութեան, որպէս զի կարելի ըլլայ համեմատութիւնը պահել։ Ինչ որ ալ ըլլայ, Սիամի անգլ. գաղթավայրերուն, Հնդկաչինու և Փիլիպպեանց մէջ ծրագրուած կամ իրագործուած բարեքումները դրամական մեկուսացում մը կը սպառնային արծաթի երկու վերջին պաշտպաններուն՝ Չինաստանի և Մեքսիկայի որոնք յիշատակագրեր ուղղեցին Մ. Նահանգաց, յայտնելով թէ անհրաժեշտ էր համերաշխաբար միջոցներ ձեռք առնել հաստատ համեմատութիւն մը պահելու համար ոսկին և արծաթը իբր չափ գործածող տարբեր երկիրներու դրամներուն միջեւ։ Ուստի խնդրեցին Մ. Նահանգներէն որ այս մասին կարծեաց փոխանակութիւններ կատարուին Ծ. Արեւելքի մէջ գաղթավայրեր կամ շահեր ունեցող Եւրոպական տէրութեանց հետ։ Առաջարկը մատուցուեցաւ Ամերիկեան Խորհրդարանին որ ընդունեց և երեք անդամէ բաղկացեալ պատուիրակութիւն մը ճամբայ ելնելով Լոնտոնի, Բարիզի, Լա Հէյի, Պէրլինի և Բեդերսպուրկի մէջ յաջորդաբար խորհրդակցեցաւ բարձր պաշտօնատարներէ և տնտեսագէտներէ կազմուած յանձնաժողովներու հետ և յարմար տեսաւ որ Եւրոպական տէրութիւնք արծաթ դրամին ընթացքը պահպանեն ճերմակ մետաղի կանոնաւոր գնումներով։ Ամերիկեան պատուիրակներու խորհրդակցութեանց այս մասը մեծ վերապահութեամբ ընդունուեցաւ, բայց ընդհակառակն համամտութիւն գոյացաւ փափաք յայտնելու որ կանոնաւոր դրամ մը հաստատուի Չինաստանի մէջ, նախ արծաթ և յետոյ ոսկի ու արծաթ խառն, երկու մետաղներու միջեւ օրինական հաստատ համեմատութեամբ։ Իսկ միւս երկիրներու ներկայացուցիչները պարզապէս հաստատեցին այն դրութիւնը որուն արդէն կը հետեւին Սիամ, Փիլիպպեան կղզիներու և Հնդկաչինու մէջ և ջատագովեցին երկմետաղական անկատար դրութեան մը հաստատումը։ Ցայտնի եղաւ որ կարելի չէր զանազան երկիրներու և գաղթավայրերու մէջ հաստատել դրամական ճշմարիտ միութիւն մը, պէտք եղած երաշխաւորութեամբ։ Հետեւապէս, ամէն երկիր կը պահպանէ իր անկախութիւնը, ի մասին գործադրութեան մանրամասնութեանց ա՛յնպիսի դրութեան մը զոր միջազգային պայմանագրութիւնն ուրիշ բան չկրցաւ ընել բայց եթէ հաստատել։ Կը մնայ գիտնալ թէ յաջողութիւնը տեւական պիտի ըլլա՞յ։ Միայն թէ ռուսեւճապոն պատերազմը, գէթ առժամապէս, վտանգեց այս ջանքերը։ Սիամի, Հնդկաչինու, Փիլիպպեան կղզիներուն և անգլ. գաղթավայրերու մէջ արծաթ դրամներու կոխումը անմիջապէս իր հակազդեցութիւնն ի գործ դրաւ արծաթի հրապարակին վրայ։ Արծաթին ունկիին գինը, որ 21. 11. 16ի ինկած էր, տակաւ բարձրացաւ թէ՝ այս պատճառով և թէ հնդկական ռուբիներու պատրաստութեան համար եղած գնումներու ազդեցութեան տակ և հասաւ 28. 1. 2ի։ Դրամական այս շարժումն անհրաժեշտ կ'ընէ որ ամէն երկրի մէջ պահեստ ըլլայ, որպէս զի արծաթ դրամը կարենայ պահել փոխանցական արժէք, որ իր առեւտրական արժէքէն բարձր է։ Ներքին շրջաբերութիւնն իսկ, ճարտարական և առեւտրական յառաջդիմութեան ազդեցութեան տակ, ի վերջոյ պիտի պահանջէ շրջաբերութեան աւելի թանկագին գործիք մը, և այն ատեն ոսկին, նոյն իսկ Ծ. Արեւելքի մէջ, իրական դեր մը պիտի կատարէ։

ՔՈՆԵՍԸՄԱՆԻ ՊԱՑՄԱՆՆԵՐ

Բեռնագիրը, ինչպէս գիտէք, շոգենաւային ընկերութեան մը նաւապետին և վաճառականին միջեւ կնքուած և փոխանակուած պայմանագրութիւն մըն է, ապրանք մը տեղէ տեղ փոխադրելու համար։ Այդ պայմանները նախապէս որոշուած և բեռնագրին վրայ տպուած են և պայմանագրողները բնականաբար անհրաժեշտ պէտք ունին անոնց վերահասու ըլլալու։

Մեր մէջ շատ վաճառականներ գործ ունին ֆօնեսըմանի հետ, բայց դժբախտաբար քիչեր հետաքրքրուած են այդ պայմաններուն ի՛նչ ըլլալը հասկնալու։ Այս անգիտութիւնը երբեմն կրնայ շատ թանկի նստիլ իրենց։ Ուստի այդ կարգի վաճառականներուն օգտակար ըլլալու համար թարգմանած ենք Պոլսոյ մէջ գործող շոգենաւային բոլոր կարեւոր ընկերութեանց ֆօնեսըմաններու պայմանները, զորս պիտի ներկայացնենք ըստ կարգին։

Այս անգամ կը սկսինք ամէնէն աւելի գործառնութիւն ունեցող ընկերութենէն՝ Աւստրիական Լոյտէն։

×

—Ընկերութիւնը իրեն յանձնուած վաճառք, դրամ, արժէքաւոր նիւթ, անասուն եւն. սահմանեալ վայրերը կը փոխադրէ իր շոգենաւերով, կամ, ի հարկին, օտար շոգենաւերով։ Ֆօնեսըմանը յանուն ընկերութեան կը ստորագրէ գործակալը, կամ նաւապետը։ Վաճառականին ստորագրութիւնը հարկ չէ։

— Ընկերութիւնը կրնայ իրեն յանձնուած ապրանքները ճամբան, կամ դեռ ճամբայ չհանած, իր շոգենաւերէն միւն փոխադրել։ Այդ մասին եղած ծախքը ինք կը վճարէ, բայց ապրանքին ուշ մնալուն համար պատասխանատու չէ։

— Եթէ վաճառք մը ստորեւ նշանակուած ժամանակամիջոցին մէջ իր սահմանեալ վայրը չհասնի, ընկերութիւնը պարտաւոր է դրամական հատուցում ընել, եթէ սակայն հարկեցուցիչ պատճառ մը (force majeur) առաջ եկած չէ այդ յապաղումը։ Ընկերութիւնը իր առած վարձքին (նավլուն) կէսը ետ կուտայ, եթէ ապրանք մը ժամանակացոյցին որոշած միջոցէն՝ Ադրիական Ծովու նաւահանգիստներուն համար 14 օր, արեւելեան գծերու նաւահանգիստներուն համար 1 ամիս, իսկ մնացեալ գծերու նաւահանգիստներուն համար 2 ամիս ետքը հասնի սահմանեալ վայրը։ Ընկերութիւնը իր առած ամբողջ վարձքը ետ կուտայ, եթէ ապրանք մը վերոյիշեալ առաջին և երկրորդ գծերու նաւահանգիստներուն համար որոշուած ժամանակամիջոցէն 3 ամիս, իսկ վերջին գծին նաւահանգիստներուն համար որոշուած միջոցէն 6 ամիս յետոյ հասնի։ Եթէ ապրանք մը որոշեալ ժամանակամիջոցէն մինչեւ 9 (ինն) ամիս իր սահմանեալ վայրը չհասնի, կորսուած նկատուելով, ընկերութիւնը կը վճարէ անոր արժէքը։

— Եթէ ընկերութիւնը պահանջէ, վաճառականը պարտաւոր է փոխադրելու համար յանձնուած հակին, ծրարին կամ դրամածրարին պարունակութեան համար յայտարարագիր մը (déclaration) տալ։ Վաճառականը երաշխաւոր կը նկատուի իր յայտարարագրոյն ճշտութեան և պատասխանատու է անոր անճշտութենէն առաջ եկած հետեւանքներուն, շոգենաւին և մէջի ապրանքներուն կրած վնասներուն և ծախքերուն համար։ Ընկերութիւնը իրաւունք ունի իր ներկայացուցչին կամ երկու վկաներու միջոցաւ ստուգել հակի մը պարունակութիւնը, ի ներկայութեան վաճառականին։

— Պէտք է յայտնուի արժէքը այն փոխադրուած ապրանքներուն որոնց փոխարէնը պիտի վճարէ ապրանքը ընդունողը։ Այդ գումարը յետոյ ընկերութենէն պահանջելու համար ղրկողը պէտք է ցուցնէ գործակալութեան ստացագիրը, կամ ընկերութիւնը իր գործակալութենէն մանաւոր լուր մը առնելու է։ 100 ֆիորինէ վեր գումարներու համար ընկերութիւնը վճարում չըներ, մինչեւ որ իր գործակալութենէն մանաւոր լուր մը չառնէ։

— Զանազան վայրեր երթալու սահմանուած կամ փոխադրութեան տարբեր սակեր ունեցող ապրանաց մէկ բեռնագիր չի տրուիր։

— Երբ շոգենաւը իր սահմանեալ վայրը ժամանէ, վաճառականը պէտք է շոգենաւ երթայ, և իր ապրանքը առնէ։ Եթէ ընկերութիւնը ինք պարպէ և ցամաք փոխադրէ ապրանքները, ապահով տեղ մը կը պահէ զանոնք և տիզպարհօ անունով ծախք մը կ'առնէ ապրանքին տիրոջմէն։ Ընկերութիւնը վաճառականին լուր կուտայ ապրանքին ժամանումը, իսկ եթէ վաճառականը ծանօթ չէ, ընդհանուր ազդով մը կը ծանուցուի։ Դրամածրարները և արժէքաւոր նիւթերու տէրերը պարտաւոր են, շոգենաւը ժամանելուն պէս, երթալ և իրենց ծրարները առնել։ Եթէ ընկերութիւնը ինք դուրս հանէ զանոնք, ծրարներու տէրերը կը վճարեն փոխադրութեան ծախքը և կը ստանձնեն այդ միջոցին պատճառած վտանգներուն և յաջորդ յօդուածին պարունակութեան հետեւութիւնները։

— Երբ շոգ[...] ժամանէ և բեռը պարպէ, [...] վաճառական[...]ները կրնան իրենց ապրանքը ստա[...] վճարելով ծախքը, նաւավարձքը և ուրիշ դրամներ, եթէ կան, հակառակ պարագային՝ ընկերութիւնը այդ ապրանքները կը յանձնէ տեղւոյն Մաքսը կամ մթերանոց մը և կամ իր մթերանոցը կը պահէ մինչեւ երեք օր, առանց ծախքի։ Վաճառականը ինք կը վճարէ այդ ապրանաց փոխադրութեան և մթերանոցի ծախքերը, նաեւ կը ստանձնէ յառաջ գալիք հետեւութիւնները։

— Ընկերութիւնը ապրանքը կը յանձնէ ֆօնեսըմանը ներկայացնողին։ Ընկերութիւնը պարտաւոր չէ անոր վրայ գտնուած ստորագրութեան ինքնութիւնը ստուգել։ Երբ ֆօնեսըման մը յանձնուի ընկերութեան, անոր միւս օրինակները անվաւեր կ'ըլլան։ Ընկերութիւնը, իր ծախքերն ու նաւավարձքը գանձելու համար կը ծախէ այն ապրանքները որոնք չեն պահանջուիր ստորեւ նշանակուած ժամանակամիջոցին մէջ։

Զպահոսելիք ապրանքները՝ 24 ժամէն, ընկերութեան մթերանոցին մէջ գտնուած ո՛ և է ապրանք՝ 6 ամիսէն։ Ուրիշ մթերանոցներու մէջ գտնուածները կը ծախուին այն ատեն միայն երբ անոնց արժէքը հաւասարի ընկերութեան պահանջած գումարին։

ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ

Ֆրանսացի տնտեսագէտ մը ցորենի արտի մը բերքին քանակութիւնը՝ դեռ չհնձած՝ գնահատելու համար շատ պարզ եղանակ մը գտած է, զոր մասնագէտները փորձած և ճիշտ գտած են։

Ահաւասիկ այդ եղանակը։ — Նախ գնահատելի արտին ցորենի հասկերը երեք դասի բաժնել, —լեցուն, միջակ, նուազ։ Այս երեք տեսակէն երեքական հասկ առնել, այսինքն երեք հասկ լեցուն, երեք՝ միջակ և երեք՝ նուազ։ Ցետոյ այս ինն հասկերուն հատիկները հաշուել և գումարը իննով բաժնել։ Ասով կարելի կ'ըլլայ գտնել արտի մը հասկերուն հատիկներուն միջին թիւը։ Այս գործը աւարտելէ ետքը, կրնանք ա՛ և է տարածութեամբ հողի մը վրայ քանի՛ գրիւ ցորեն ըլլալը գնահատել, եթէ գիտնանք թէ ա. մէկ քառակուսի կանգուն հողին վրայ քանի՛ հասկ կայ և բ. մէկ գրիւ ցորենը քանի՛ հատիկ կը պարունակէ։ Արդ, հաշուի եղած է որ մէկ քառակուսի կանգուն հողին վրայ 130 հասկ կ'աճի, եթէ հունձքը լաւ է, 100 հասկ՝ եթէ նօսր է և 80 հասկ՝ եթէ ցանցառ է։ Նաև, մէկ գրիւ ցորենը, միջին հաշուով, 700 հազար հատիկ կը պարունակէ կամ 800 հազար՝ եթէ ցորենի հատիկները փոքր են։ Ըստ այսմ, արտի մը մէկ քառակուսի կանգուն տեղին վրայ քանի՛ հասկ և այդ հասկերուն քանի՛ հատիկ պարունակելը գիտնալով, կրնանք ամբողջ արտին քանի՛ գրիւ ցորեն արտադրելը գիտնալ, ցորենի հատիկները 7 կամ 8 հարիւր հազարով բաժնելով։ Պարագային համեմատ, կարելի է 5 կամ 10% զեղչ ընել այս հաշիւներուն մէջ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍՆԵՐ

Մեծ սխալ մը. — Աշխատութիւնը ապրանք մըն է. — Ով կը վճարէ աւուրչէքը. — Ապրանք ծախելու եղանակը։

Ընդհանրապէս կ'ըսուի թէ աւուրչէքը աշխատութեան վարձն է։ Այս սահմանը ամբողջական չէ։ Քանի մը բառեր զեղչուած են որոնք թիւրիմացութիւններու տեղի կուտան։ Արդարեւ, աշխատութիւնը չէ որ կը վարձատրուի, այլ աշխատութեան ծնունդ առած արտադրութիւնները։ Շատեր տնտեսագէտներու բերանը դրած են սա խօսքը թէ «աշխատութիւնը ապրանք մըն է»։ Ո՛չ, սխալ է։ Աշխատութիւնը ապրանք մը չէ։ Տնտեսագէտները նման բան բնաւ չեն ըսած։ Աշխատութիւնը չէ որ կը փոխանակուի, այլ անոր արդիւնքը։ Երկրագործ մեքենայ մըն ալ [...] աւելի [...] [...] ներու մէջ, կը կատա[...] խատութիւնը։ Արհեստաւորը կը վարձատրուի ձեռքի կամ մեքենայի աշխատութենէն ստացուած արդիւնքով։ Հետեւապէս, աշխատութիւնը չէ որ վարձք կը ստանայ, այլ աշխատութեան մատուցած ծառայութիւնը կամ արտադրած գործը։ Շատ անգամ կ'ըսուի գործի տէրերուն համար թէ. «— Բաւական հարուստ են։ Կրնան աւուրչէքը բարձրացնել։ Ինչո՞ւ աւելի չեն վճարեր»։ Այս լեզուն բանեցնողները կ'երեւակայեն թէ դրամագլուխն է որ աւուրչէքը կուտայ։ Սխա՛լ է։ Դրամագլուխը միայն կանխավճար կ'ընէ։ Արհեստաւոր մը իր արհեստը չի բաներ լոկ արհեստին սիրոյն համար։ Արհեստաւորը, շահ ընելու նպատակաւ, կ'արտադրէ ա՛յնպիսի բաներ որոնց ինք պէտք չունի, այլ ուրիշները պէտք ունին։ Հետեւապէս, անոնք որ ստացին կը վճարեն աւուրչէքը, այն անձերն են որոց համար կը շինուին այս արտադրութիւնները։ Սպառողն է որ կը վճարէ աւուրչէքը։ Չկայ արհեստաւոր մը, ո՛րքան ալ հարուստ, որ իր դրամագլխով ապրելու ստիպուած ըլլալով, վերջ ի վերջոյ չգոցէ իր աշխատանոցը կամ չսնանկանայ։ Արհեստաւոր մը ծախելու համար միայն կ'արտադրէ և հետեւապէս աւուրչէքին սակը ամենեւին կախում չունի իր ունեցած դրամագլուխէն, այլ կախում ունի այն վարձքէն զոր հասարակութիւնը կրնայ տալ իրեն յանձնուած արտադրութիւններուն։ Այն որ մի կողմէ կը ներկայացնէ դրամագլուխը, միւս կողմէ աշխատութիւնը, և կը մոռնայ այն երրորդ գործիչը, — սպառողը —, որուն յատկացուած է աշխատութեան արտադրութիւնը, տնտեսական ամենամեծ սխալ մը կը գործէ ուրկէ շատ թիւրիմացութիւններ առաջ կուգան։ Դրամագլուխը, արհեստագործութեան մէջ, մէ՛կ դեր միայն ունի, — կանխավճար կ'ընէ գործիներուն, նախանիւթերուն, աւուրչէքին համար, բայց բո՛ւն վճարողը գնորդն է որ կը կանոնաւորէ աւուրչէքին սակը։ Այս գնորդը բան մը չըսեր։ Խորհրդաւոր էակ մըն է որ ստուերին մէջ կը պահուըտի։ Սակայն անիկա՛ է որ վերջին բառը կ'արտասանէ։ Գործաւորները կրնան աւուրչէքի յաւելում ստանալ, բայց եթէ այս յաւելումը գնորդին ուզածէն աւելի բարձրացնէ ապրանքին գինը, գործարանը սահմանուած է փակուելու։

Եւ քանի որ գնո՛րդն է աւուրչէքին սակը կանոնաւորողը, հետեւապէս, ապրանքները ծախելու համար, պէտք է հրապարակներ գտնուին։ Քանի՛ ընդարձակուին այս հրապարակները, ա՛յնքան կը բարձրանայ աւուրչէքը։ Հիմա տեսնենք թէ ի՛նչպէս կը գտնուին հրապարակները։ — Ամէն գործի տէր, իր անձնական փորձառութեամբ, գիտէ թէ աժան ծախելով միայն կը գտնուին նոր հրապարակներ։ Ամէն սպառող կը փափաքի նուազագոյն գինով ծախու առնել։ Սպառողը խենդ ըլլալու է որ երկու համանման ապրանքներուն մէջէն գնէ ամէնէն սուղը։ Աւուրչէքը կը բարձրանայ երբ ապրանքին գինը իջնէ։ Արդարեւ, եթէ երթանք այն երկիրները որոնք ամէնէն աւելի աղքատ նկատուած են, կը տեսնենք որ աւուրչէքը շատ աժան է և ապրանքները շատ սուղ։ Անշուշտ պիտի ըսենք որ այս երկիրները ետ մնացած են արհեստագործութեան մէջ։ Երկար ատենէ ի վեր սա նախապաշարումը կար թէ արհեստագործութեան զարգացումը ուղիղ կը համեմատի աւուրչէքին աժանութեան հետ։ Իրողութիւնները, կէս դարէ ի վեր, ջախջախիչ կերպով հերքած են այս նախապաշարումը։ Բարձր աւուրչէքը արգելք մը չէ որ ապրանքներուն արժէքները պակսին [?]։ Ընդհակառակն։ Մարդը հաստատ դրամագլուխ մըն է, մեքենային պէս։ Մեքենայ մը որ կրնայ աւելի արտադրել աժան գնով, իր արժէքը կը բարձրացնէ։ Մարդն ալ ճշտիւ կը գտնուի այս պայմաններուն մէջ։ Իր արժէքը կ'աւելնայ արտադրելու կարողութեան աւելնալուն համեմատութեամբ և այս կարողութիւնը կ'աւելնայ ցրչափ իր կ[...] գործիներն անթերի ըլլան։ Քա[...] [...] հաստատեն այս [...] մը օրինակներ պ[...] խօսքին ճշմարտութիւնը։ — Ֆրանսայի մէջ, գործաւորի մը աւուրչէքը 1.90 ֆր. էր 1853ին, 2.65՝ 1871ին և 3.90՝ 1891ին։ Հետեւապէս, 1853էն մինչեւ 1891, հարիւրին հարիւր յաւելում եղած է։ Գերմանիոյ մէջ, 50 տարիէ ի վեր, հանքագործներու աւուրչէքը 75էն 150% բարձրացած է։ Մ. Նահանգաց մէջ ալ 85% յաւելում կայ։ Պելժիոյ մէջ ալ գրեթէ նոյն պայմանները կը գտնենք։ 21 տարեկանէն վեր մարդոց թոշակը, որ 1853ին 1.46 էր, 1891ին եղաւ 3.75։ Անգլիոյ մէջ ալ աւուրչէքը նոյն յառաջդիմութիւնը ցոյց տուած է։ Անուանի վիճակագիր Մր. Րօպըրդ Կիֆըն 50 տարուան մէջ աւուրչէքին ունեցած վիճակը քննելով 20էն 150% յաւելում գտած է։

ՎԱՐԴԻ ԻՒՂԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վարդի իւղը շատ փնտռուած անուշահոտութիւն մըն է, քանի որ գրեթէ ամէն բաղադրութիւններու մէջ կը գործածուի։ Թէեւ՛ քիմիագիտութիւնը մեծ յառաջդիմութիւն ըրած է արհեստական իւղեր շինելու մէջ, բայց տակաւին յաջողած չէ վարդի իւղ պատրաստել։ Արհեստական և համադրական բոյրերու գործարանատէրները իրենք ալ վարդի իւղ կը գնեն իրենց արտադրութիւնները պատրաստելու համար։ Այս իւղն ընդհանրապէս կ'արտադրուի Պուլկարիոյ մէջ։ Քըզանլըք առեւտրական ամէնէն կարեւոր կեդրոնն է, իսկ գլխաւոր արտադրավայրն է Քարլօվա, Սդրէմայի հովտին մէջ։ Գիւղացիք վարդաստաններ ունին և իրենք կը զտեն ծաղիկները հունձքի ատեն, որ տեղի կ'ունենայ Մայիս 20էն մինչեւ Ցունիս վերջ։ Զտելու գործը մեծ խնամով չի կատարուիր։ Պուլկարիոյ մէջ ի կիր առնուած գործիները բոլորովին նախնական են, 14րդ դարէն մնացած։ Ցրտացումն անբաւական ըլլալով, վարդի իւղերը չունին այն նրբութիւնը զոր կարելի էր ձեռք բերել անթերի գործիքներով։ Վարդի իւղի վաճառականութիւնը, զոր նախապէս Քըզանլըքի քանի մը տուները միայն կը շահագործէին և բաւական գոհացուցիչ շահեր կ'ընէին, մրցում առաջ բերաւ [...] այլեւս շահեկան չըլլալով, խարդախութիւնը ծայր տուաւ։ Պուլկար կառավարութիւնը, վախնալով որ վարդի իւղին արժէքը կը կորսի և հետեւապէս երկրին համար նիւթական կորուստ մը առաջ կուգայ, ստիպուեցաւ խիստ միջոցներ ձեռք առնել, այսինքն խարդախողները ձերբակալել և արգիլել մուտքը կոնկենիի (ըբըր) հիւթին որ ընդհանրապէս կը գործածուէր վարդի իւղերը խարդախելու համար։ Այս ջանքերը դժբախտաբար չկրցան չարիքը արմատէն բուժել։ Վաճառականները, ե՛րբ որ պէտք ունենան, կրնան գտնել խարդախուած իւղ։ Շատ դժուար է վարդի իւղին անարատութիւնը ճանչնալ, բաց ի եթէ խարդախութիւնն անճարակ կերպով կատարուած է։ Հետեւապէս, այս զանազան արտադրութիւններուն յաւելմամբ, վարդի իւղի տրամադրելի քանակութիւնն զգալապէս կ'աւելնայ և գնողը, համոզուած ըլլալով որ վարդի իւղն անարատ չէ և իրեն պէտք եղածէն աւելի պիտի գտնէ միշտ, կը փութայ կէս գին տալ։ Այս կեղծ իւղերու գնումը շատ վնասակար է նաեւ անուշահոտութեանց գործարաններուն, վասն զի ընդհանրապէս չեն գիտեր իւղերուն բաղադրութիւնը, և խարդախութեան ծածկած կարգ մը նիւթեր կրնան վնասակար ըլլալ անուշահոտութիւններու պահպանման։ Բարիզեան կարեւոր գործարաններ հասկցած են թէ իրենց համար մեծ առաւելութիւն կը ներկայացնէ [...] վարդի իւղ գնելու մէջ, և չեն վարաներ սովորական գնոյն կրկնապատիկը վճարել Քարլօվայի գործարանին արտադրութեանց համար։ Վարդերը զտելու նոր եղանակ մը փորձուեցաւ Կովկասի մէջ և այս կերպով ձեռք բերուած իւղերը բարձր գին մը գտան Բարիզի հրապարակին վրայ։

Սովորաբար 4000 քիլօ վարդ պէտք է մէկ քիլօ իւղ ստանալու համար։ Ծաղկին քիլօն 15.20 սանթիմ ըլլալով, միայն վարդի համար 600-800 ֆր. վճարելու է։ Եթէ ասոր վրայ աւելցուին զտումի ծախքերը — փայտ, թոռիչ, գործաւոր —, վաճառման ծախքերը, — միջնորդչէք, յանձնարարողչէք, նմոյշ, թղթակցութեան ծախք, պատուում, մաքսատուրք եւն., իւղին մէկ քիլօն 1000 ֆր.ի ապրանք կ'ըլլայ։

Պոլսոյ առեւտրական հրապարակին գործառնութեանց վրայ ամփոփ եւ շաբաթական տեղեկութիւններ՝ յաջորդ անգամ։

ՍԻՄՈՆ ՋԷՕՄԼԷՔՃԵԱՆ
(ԺԻՐԱՅՐ ՏԻՐԱԿԱՑԻ)

Տէր եւ Տնօրէն
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Յ. ԳԱՑՊԱՐԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՕՐՕՐՈՑՆԵՐԸ

ՎԷՊ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ-ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Հեղինակ ԷՄԻԼ ՌԻՇՊՈՒՐ — Թարգմանիչ ԳԷՈՐԳ ՍԻՄՔԷՇԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԿՈՅՐԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

—Ուրեմն գործն ալ կը դիւրանայ, ըսաւ խնդալով, հայր Ռամոնօ ստակը ստանալուն պէս, թեւերը իսկոյն կը սղմէ և հաւանական է որ ութը օր չանցած ալ ամէն բան կը լմննայ...։

Լուի կասկածոտ նայուածք մը նետեց դէպի դուռը, որուն ետեւէն պզտիկ շշուկ մը իմացած էր։

Ռոպէն անմիջապէս ոտքի ելաւ, և վայրկեան մը դուռը մտիկ ընելէն ետքը,

—Կասկածելու բան չկայ, ըսաւ, վարի յարկը անհագին բազմութիւն մը կայ յաճախորդներու, որոնք օրուան այս ժամուն շատ կը զբաղեցնեն սպասաւորները և թող չեն տար որ մարդ մտիկ ընէն անոնք դուռներու ետեւէն։

—Ամէն պարագայի մէջ, զգուշութիւնը ձեռքէ ձգելու չէ՛, չըշտեց Լուի խռոված դէմքով մը։ Հիմակ ի՞նչ պիտի ընենք։

—Ես ձեր յանձնարարութեա՛ն կը սպասեմ, ըսաւ Ռոպէն անտարբերութեամբ, առանկ գործերը ուշացնելու չի՛ գար։ Կ'ուզէ՞ք որ երթամ Հայր Ռամոնոն գտնեմ և խնդիրը հասկցունեմ։

—Ինչո՞ւ չէ։ Բայց ե՞րբ։

—Ա՛յս գիշեր իսկ։

—Շա՛տ լաւ։ Միայն թէ, ինչպէս ըսի, խնդիրը շա՛տ փափուկ է և պէտք է ամենամեծ հեռատեսութեամբ շարժիլ։

—Կրնա՛ք անհոգ ըլլալ այդ մասին։ Դուք դեռ չէք ճանչնար Ռոպէնը։

—Բայց ինչպէս պիտի իմանանք ձեր բանակցութեան արդիւնքը։

—Վաղը զիրար կը գտնենք նորէն, և եթէ փափաքիք, անգամ մըն ալ մէկտեղ կ'երթանք իրեն։

—Ժամադրութեան տեղ մը որոշենք ուրեմն։

—Մեր գործարանին անկիւնը, մեծ դուռնէն քանի մը քայլ անդին կրնանք գտնել զիրար։

—Ժամը քանիի՞ն։

—Մութը կոխելէն երկու ժամ ետքը։ Այդ միջոցին, ամէն անցուդարձ կը դադրի արդէն այն տեղուանքը։

Ճաշը աւարտած էր և տեսակցութիւնը վերջացած։

Երկու դաւակիցները ոտքի ելան իսկոյն, և մտերմաբար իրարու ձեռք սեղմելէ ետքը, զատ զատ դուրս ելան շէնքին դուռնէն և աներեւոյթ եղան։

19.

Ժամ մը ետքը, այսինքն կէս գիշերէն մէկուկէս ժամ առաջ, Ռոպէն մտաւ ցածուկ շէնքի մը դռնէն ներս, ուր անօրինակ խժլտուք մը կը տիրէր։

Սեւցած, մրոտած լամբարները հազիւ աղօտ լոյս մը կը ցանցնէին չորս դին, և անտանելի ժանտահոտութիւն մը անմիջապէս կը զգուէր այցելուին ռունգունքը։

Պատերուն վրայ, գրեթէ քով քովի կախուած, բազմաթիւ պատկերներ կը տեսնուէին, որոնք մուխէն և ճանճերու ծիրտերէն սեւցած, զարհուրելի կերպով կը շեշտէին տեսարանին պղտորանքն ու սոսկումը։

Բահն ու բրիչը թէեւ հիմնապէս այլափոխած էին հին Բարիզը, բայց դեռ բոլորովին չէին կրցած անհետացնել այս օրինակ որջերը, որոնք, քաղաքին հեռաւոր ծայրերը տարածուած, իրենց ծոցին մէջ կ'ընդունէին միշտ ամէնէն զարհուրելի էակները, և ուր ամէնէն ողբալի դէպքերը կ'անցնէին, հեռու ոստիկանութեան հետախուզող աչքերէն։

Քանի մը մարդիկ, ցնցոտիներու մէջ հազիւ պարտկուած, զզուելի սեղաններու շուրջը կը խմէին ու կ'երգէին բարձրաձայն, իրենց խռպոտած կոկորդներէն [...] ընդ մէջ վարագի մռլտոցին մանչիւններ, իբրեւ ողբերգութեան նշան այդ քստմնելի խրախճանութեան։

Ամբոխին խառնուած էին նաեւ վըտիտ ու տժգոյն դէմքերով, խռոված ճակատով, յայրտո ու վառվռուն աչուըներով քանի մը գռեհիկ կիներ, որոնց հագուստներէն կը բուրէր մոլութեան ու թշուառութեան մահացուցիչ ժահրը։

Այս ընդհանուր իրարանցումէն հեռու, անկիւն մը կծկտած, ծերուկ մըն ալ կը գտնուէր հոն, բոլորովին մեկուսացած գիրքի մը մէջ։

Իր արտաքին երեւոյթը բնաւ չէր տարբերէր միւսներէն, բայց իր պզտիկ աչուըները կապոյտ ու սեւաթոյր կնճիռներով եզերուած՝ իրենց խորը կը պահէին զարհուրելի ցոլքեր, որոնք սոսկում կ'ազդէին դիտողին։